

Araştırma Makalesi/Research Article

Milli Mücadele Kahramanlarından Albay Çolak İbrahim Bey

Taner Bilgin* - Mücahit Kayabaşı**

(ORCID: 0000-0001-6018-5957 - 0000-0002-1038-9641)

Makale Gönderim Tarihi

30.11.2022

Makale Kabul Tarihi

06.12.2022

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Bilgin, T., Kayabaşı, M., "Milli Mücadele Kahramanlarından Albay Çolak İbrahim Bey", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7/Özel Sayı: Dr. Mahmut Kırkpınar'a Armağan: 1633-1687.

APA: Bilgin, T., Kayabaşı, M. (2022). Milli Mücadele Kahramanlarından Albay Çolak İbrahim Bey. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7 (Özel Sayı: Dr. Mahmut Kırkpınar'a Armağan), 1633-1687.

Öz

Milli Mücadele döneminin Türk tarihindeki yeri, yeni bir devletin doğum sürecini barındırması bakımından oldukça önemlidir. Bu dönemde Mustafa Kemal Atatürk ve mücadelenin önde gelen kişileri kadar kuruluş sürecinde emeği bulunmasa da, Milli Mücadele'ye katkı sağlayan şahsiyetlerden biri de Albay Çolak İbrahim Bey'dir. I. Dünya Harbinin sonlarında Osmanlı subayı olarak emekliliğe ayrılan Çolak İbrahim Bey, Mondros Mütarekesi sonrasında yaşanan

* Doç. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye, taner.bilgin@bilecik.edu.tr.

Assoc. Prof. Dr., Bilecik Şeyh Edebali University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of History, Türkiye.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İdari ve Mali İşler Daire Başkanlığı, Türkiye, mucahit.kayabasi@bilecik.edu.tr.

MA Candidate, Bilecik Şeyh Edebali University, Department for Administrative and Financial Affairs, Türkiye.

gelişmelerin ardından İstanbul'dan ayrılarak Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele safalarına katılmıştır.

Mustafa Kemal Paşa'nın emriyle II. Kuva-yı Seyyare Birliği adını alacak olan kuvvetin başına geçen İbrahim Bey, Anadolu'da meydana gelen isyanların bastırılmasında önemli hizmetlerde bulunmuştur. Yunan Ordusunun Anadolu'dan tamamen atılması düşüncesiyle oluşturulan düzenli ordu içerisinde II. Kuva-yı Seyyare birliği 3. Süvari Tümenine dönüştürülünce İbrahim Bey de 3. Süvari Tümeni Komutanı olarak İnönü, Kütahya-Eskişehir, Sakarya ve Büyük Taarruz muharebelerine katılarak ülkesinin işgalden kurtuluşu için büyük çaba sarf etmiştir. Milli Mücadele hareketinin başarıya ulaşması sonrasında Bilecik Mebusu seçilen İbrahim Bey, aynı zamanda dönemin en önemli kereste fabrikalarından biri olan Bozüyük Kereste Fabrikasını kurmuştur. Bu çalışmada Milli Mücadelenin başarıya ulaşmasında önemli katkısı bulunan ancak Türk tarihinde ismi pek zikredilmeyen bir subayın hayatı anlatılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Milli Mücadele, Albay Çolak İbrahim Bey, Bilecik Mebusu, Bozüyük Kereste Fabrikası

Colonel Colak İbrahim Bey, One of the Heroes of the National Struggle

Abstract

The place of the National Struggle period in Turkish history is very important in terms of hosting the birth process of a new state. Although he did not have as much effort in the establishment process as Mustafa Kemal Atatürk and the leading figures of the struggle, Colonel Çolak İbrahim Bey was one of the personalities who contributed to the National Struggle. Çolak İbrahim Bey, who retired as an Ottoman Officer at the end of the First World War, left Istanbul after the developments following the Armistice of Mudros and went to Anatolia to join the ranks of the National Struggle.

İbrahim Bey, who became the head of the force that would be called the II. Kuva-yı Seyyare Union by the order of Mustafa Kemal Pasha, performed important services in the suppression of the rebellions that took place in Anatolia. After the successful suppression of the revolts, the II. Kuva-yı Seyyare unit was transformed into the 3rd Cavalry Division and sent to the front within the scope of the regular army formed to stop the advance of the Greeks. İbrahim Bey made a great effort for his country by participating in the battles of II. İnönü, Kütahya-Eskişehir, Sakarya and the Great Attack battles with the 3rd Cavalry Division. While continuing his service with the Bilecik Deputy after the victory of the National Struggle, he also established the Bozüyük Lumber Factory, one of the most important lumber factories of the period. In this study,

the life of an officer who made an important contribution to the success of the National Struggle, but whose name is not mentioned much in Turkish history will be tried to be explained.

Keywords: National Struggle, Colonel Çolak İbrahim Bey, Bilecik Deputy, Bozüyük Lumber Factory

Giriş

Türk tarihinin önemli dönüm noktalarından biri olan Milli Mücadele, esasında hiç bitmeyen bir savaşın son safhası niteliğindedir. Osmanlı Devletinin son yüzyılında emperyalist devletler çıkarları uğruna Osmanlı coğrafyasının topraklarını sürekli bir muharebe alanına dönüştürmüştü. II. Abdülhamid zamanında nispeten savaştan uzak bir dönem yaşanmış olsa da iç karışıklıkların bitmemesi devleti oldukça yormuştu. II. Meşrutiyet (23 Temmuz 1908) ile birlikte ise emperyalist güçler olanca güçleriyle Osmanlı Devleti üzerine yüklenmeye devam etti. Nitekim Trablusgarp'ın İtalyanlara bırakılmasından hemen sonra Balkan Savaşlarıyla Türk'ün yüzyıllardır ikinci anavatanı olan balkan toprakları da neredeyse tamamen elden çıktı. Bununla da yetinmeyen Avrupalı devletler Şark Meselesinin son aşamasını hayata geçirmek amacıyla Osmanlı Devleti'ni adeta bir oldubitti ile harbin içine çekmişti. Netice de Osmanlı Devleti büyük toprak ve insan kaybına uğradı ve elinde sadece Anadolu toprakları kaldı.

Ancak İtilaf Devletleri daha Büyük Harp sırasında yapmış oldukları gizli antlaşmalarla Anadolu topraklarını da kendi aralarında paylaşmıştı. Dolayısıyla Türk halkına yaşama hakkı tanımak istemiyordu.

Paris Barış Konferansında alınan karar neticesinde Yunan ordusu 15 Mayıs 1919'da İzmir'e girdi. İşte bu olay Türk Milli Mücadele harekâtının fitilini ateşleyecekti. Nitekim İşgalden yalnızca 4 saat sonra Denizli'de İzmir'in işgaline karşı ilk miting tertip edilmiştir.¹ Ardından yerel halk, mitingler ve müdafaa-i milliye cemiyetleri kurarak işgallere karşı direniş hareketini genişletmiştir. Anadolu topraklarının yer yer işgali karşısında İstanbul Hükümetinin kayıtsız kalması ise Kuva-yı Milliye birliklerinin

¹ Nuri Köstüklü, *Milli Mücadele'de Denizli, Isparta ve Burdur Sancakları*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1999, s. 53.

kurulmasına neden olmuştur. Yunan ordusunun ilerleyişi düzensiz Kuva-yı Milliye birlikleri tarafından kısmen de olsa engellenmiş ancak 22 Haziran 1920 tarihinde Yunan ordusunun başlatmış olduğu taarruz durdurulamamıştı. Yunan ordusu Anadolu'nun batısında bulunan Balıkesir ve Bursa'ya kadar uzanmış, Uşak ve Edirne işgal edilmişti.² Düzenli Yunan ordusu karşısında Milis kuvvetlerin dağınık bir şekilde geri çekilişi Milli Mücadelenin düzensiz birliklerle kazanılamayacağını net bir şekilde ortaya koymuştur. Yaşanan bu gelişmeler sonrasında düzenli ordu kurma çalışmaları hız kazanmıştır.

Çolak İbrahim Bey de 8 Nisan 1920 tarihinde İstanbul'dan ayrılarak Milli Mücadeleye katılmak üzere Anadolu'ya geçmiştir.³ Bu tarih öncesinde İstanbul'da Karakol Cemiyeti ile birlikte çeşitli faaliyetlerde bulunan Çolak İbrahim Bey, Anadolu'ya geçmesinin ardından Mustafa Kemal Paşa'nın direktifleri doğrultusunda milli mücadeleye destek olmaya çalışmıştır. Bununla birlikte memleketine sadece askeri alanda değil, Bilecik mebusluğuyla siyasi alanda ve özellikle Bozüyük Kereste Fabrikası ile ticaret alanında da önemli hizmetlerde bulunmuştur.

Milli Mücadele Dönemine Kadar Çolak İbrahim Bey

Halil İbrahim Çolak Bey 1881⁴ yılında Bursa'nın Şeker Hoca veya Bozüyük'ün Kasımpaşa Mahallesi'nde dünyaya geldiği muhtelif kaynaklarda geçmektedir. Babası bahçıvan olan Mustafa Veli Bey, annesi Veliye Hanımdır. İbrahim Bey öğrenim hayatına Bursa'da başlamış ve 1898 yılında Harp Okulu'na kaydolmuştur. 1901 yılında mezun olarak aynı yıl Teğmen rütbesiyle 1. Ordu emrinde göreve başlamıştır.⁵ Osmanlı ordusundaki hizmetine böylece başlamıştır.

² Taner Bilgin, *Milli Mücadele Döneminde Bilecik*, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yayınları, Bilecik, 2015, s. 50, 270.

³ MÜCAHİT KAYABAŞI, *Çolak İbrahim Bey*, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Bilecik, 2022, s. 21.

⁴ MÜCAHİT KAYABAŞI, *Çolak İbrahim Bey ... 2022*, s. 8; Çolak İbrahim Bey'in kendi hatıralarını anlattığı eserinde doğum tarihi 1879 olarak verilmiştir. Bkz.: İbrahim Çolak, *Milli Mücadele Esnasında Kuva-yı Seyyare Kumandanlığına Ait Hatıratım*, Emre Yayınları, İstanbul, 1996, s.11; Atatürk'ün Silah Arkadaşları Atatürk Araştırma Merkezi Şeref Üyeleri adlı eserde ise doğum tarihi 1880 olarak zikredilmiştir. Bkz.: Azmi Süslü, Mustafa Balcıoğlu, *Atatürk'ün Silah Arkadaşları Atatürk Araştırma Merkezi Şeref Üyeleri*, Divan Yayıncılık, 1999, s. 85.

⁵ MÜCAHİT KAYABAŞI, *Çolak İbrahim Bey ... 2022*, s. 8.

Osmanlı ordusunun genç bir subayı olmanın yanında İbrahim Bey, döneme damgasını vuran İttihat ve Terakki Cemiyetinin de üyeleri arasında yer almıştır. Bilindiği üzere İttihat ve Terakki, Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane talebeleri tarafından 1889 yılında kurulmuştur. İbrahim Temo İtalya ziyareti sırasında mason localarını görmüş ve bu yapıya benzer bir oluşum kurmuştur. Sonrasında Dr. Nazım Bey⁶ Paris'te yaşayan Ahmet Rıza'ya⁷ giderek cemiyeti anlatmış ve liderliğe geçmesini sağlamıştır.⁸ Nihayetinde cemiyet gelişerek özellikle balkan coğrafyasında örgütlenmesini tamamlamıştır. Cemiyetin teşkilatının güçlü olduğu noktalardan biri de Manastır'dır.⁹ Manastır bölgesine giden subaylardan biri de o sırada yüzbaşı rütbesinde olan Çolak İbrahim Bey'dir.

Çolak İbrahim Bey, Manastır'da İttihat ve Terakki Cemiyetinin Fedai Zabitan¹⁰ adlı grubunda yer almıştır. Bu grupta birlikte Manastır'da, II.

⁶ Dr. Nazım Bey 1870 yılında dünyaya gelmiştir. Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'de eğitim gördüğü sırada İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne katılmıştır. Okulunu bitirmeden Ahmet Rıza Bey'le görüşmek amacıyla Paris'e gitmiş ve İttihat ve Terakki guruplarının birleşmesini sağlamıştır. Ahmet Rıza Bey ile birlikte "Meşveret" gazetesini çıkarmakla beraber bu sırada tıp eğitimini tamamlamıştır. Anadolu'da İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin örgütlenmesine çalışmış ve özellikle Ege bölgesinde yoğun faaliyet göstermiştir. II. Meşrutiyetin ilanı sonrasında çeşitli görevlerde bulunmuş hatta Fenerbahçe Spor Kulübü'ne başkanlık dahi yapmıştır. 1926 yılında İzmir Suikasti'nde İstiklal Mahkemesince suçlu bulunarak idam edilmiştir. Bkz.: M. Vahit İpekçi, *Dr. Nazım Bey'in Siyasi Yaşamı*, Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006, s. 5-6.

⁷ Ahmet Rıza Bey 1858 yılında İstanbul'da doğmuştur. Ziraat yüksek tahsilini Paris'te yaparak yurda dönmüş ve Bursa'da eğitim müdürlüğü yapmıştır. Bu görevi sırasında Devlet'in iyi yönetilmediğini görerek tekrar Paris'e gitmiştir. 1895 yılında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yayın organı olan "Mechveret" gazetesini yayınlamıştır. II. meşrutiyet sonrası İstanbul mebusu olarak meclise girmiştir. Sultan Vahdetin döneminde ayan meclisinde görev almıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün Havza'dan kendisine yazdığı mektuba istinaden tekrar Paris'e giderek, burada Türk Milli Mücadelesi'ne taraftar bir kamuoyu oluşturmaya çalışmıştır. Franklin Boullion'nun Ankara'ya gönderilmesinde etkili olmuştur. 26 Şubat 1930 tarihinde vefat etmiştir. Bkz.: Süleyman Arif Sarı, *Ahmet Rıza'nın Sosyolojik ve Dini Görüşleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004, s.28-32.

⁸Ahmet Eyicil, *Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti, Türkler Ansiklopedisi, C. 13, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 404-406,417.*

⁹Sina Akşin, *Kısa Türkiye Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2007, s. 64

¹⁰ Fedai Zabitan, Kazım Karabekir ve Enver Paşa'nın oluşturduğu ve cemiyetin silahlı gücünü faaliyete koyduğu gruptur. Gruba ayrıca Hulusi Bey (Kazım Karabekir'in kardeşi), Niyazi Bey, Atif (Kamçıl) Bey, Halil Bey (Enver Paşa'nın amcası) gibi isimlerde katılmıştır.

Abdülhamid'in bölgeye Polis Müfettişi olarak gönderdiği ancak asıl görevi cemiyet üyelerini deşifre etmek olan Hüseyin Sami Bey'e bir suikast gerçekleştirir. Bu suikastın neticesinde, bölgedeki İttihat ve Terakki üyelerini listelemiş ve İstanbul'a isim listesini göndermek üzere olan Hüseyin Sami Bey ortadan kaldırılarak cemiyetin yapılanmasının deşifre olması engellenmiştir. Çolak İbrahim Bey bu suikast sırasında sağ elinden yaralanarak çolak kalmıştır.¹¹ Bu vaziyeti İbrahim Bey'e önce Çolak unvanını katacak ardından 1934 yılında çıkarılan kanun ile soyadı olacaktır. Çolak İbrahim Bey gerçekleştirdiği bu vazife ile Makedonya'da bulunan cemiyet üyelerinin deşifre olmalarının önüne geçmiş ve belki de meşrutiyetin ilanına giden sürecin devam etmesini sağlamıştır.

Osmanlı'yı II. Meşrutiyet'in ilanına götüren süreç, Reval görüşmeleriyle Makedonya topraklarının Osmanlı'dan alınacağını öngören Enver Paşa ve Niyazi Bey'in buna tepki göstererek birlikleriyle dağa çıkmasıyla başlamıştı. Devlete karşı ayaklanma hüviyetine sahip olan bu duruma karşı II. Abdülhamid İzmir ordusunu bölgeye göndermiş fakat bu ordu İttihat ve Terakki Cemiyeti saflarına geçmişti. Çünkü II. Abdülhamid'in bu hamlesini önceden tahmin eden cemiyet üyeleri Dr. Nazım Bey'i İzmir'e göndererek genç ordu mensupları arasında cemiyet propagandası yapmış ve başarılı olmuştu. Böylece başka çıkış yolu kalmayan II. Abdülhamid meşrutiyeti ilan etmek zorunda kalmıştı.¹²

Meşrutiyetin ilanı ile cemiyet üyeleri, hükümet üzerinde baskı kurmaya ve muhalefet üzerinde baskıcı bir politika izlemeye başladı. Bu durum zamanla şiddetlenerek 31 Mart Vakası adı verilen ayaklanmaya ve ardından Hareket Ordusu'nun 24 Nisan 1909'da İstanbul'a girerek duruma hâkim olmasıyla sonuçlandı. II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesiyle birlikte İstanbul'dan uzaklaştırılması¹³ ve Selanik'e gönderilmesi kararlaştırıldı.

Bkz.: Kâzım Karabekir, *İttihat ve Terakki Cemiyeti 1896-1909*, Emre Yayınları, İstanbul, 1995, s. 195.

¹¹ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ... 2022*, s. 13.

¹² Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Çev. Prof. Dr. Metin Kırıatlı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s. 204-207.

¹³ Bayram Kodaman, *II. Meşrutiyet Dönemi (1908-1914)*, *Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, C. 13, s. 309.*

Sultanı Selanik'e götürmek üzere bir muhafız bölüğü tertip edilmiştir. Binbaşı Fethi (Okyar) Bey muhafız bölüğüne baş muhafız olarak görevlendirilirken muhafız bölüğünün tanınan isimleri arasında Çolak İbrahim Bey ile birlikte Rasim (Öztekin) Bey, Kel Ali (Çetinkaya), Salih (Bozok) Bey gibi kişiler yer almıştır. Selanik'e ulaşıldıktan birkaç ay sonra Fethi Bey baş muhafızlığı Rasim Bey'e devretmiştir. Rasim Bey II. Abdülhamid'in İstanbul'a dönmesi ve vefatına kadar baş muhafızlığını yürütürken Çolak İbrahim Bey, Balkan Savaşlarının başlaması üzerine Bulgarlara karşı açılan cephede savaşmak için bu görevini bırakmıştır.¹⁴ Balkan Savaşları ve I. Dünya Harbinde birçok cephede vatana hizmet eden İbrahim Bey, 1917 yılında malulen emekliye ayrılmıştır.

Mondros Mütarekesi sonrası 13 Kasım 1918'de İstanbul fiilen işgal edilmiştir.¹⁵ Bu tarihten itibaren İstanbul'da bulunan eski İttihat ve Terakki Cemiyeti üyeleri de baskıya maruz kalmıştır. İbrahim Bey'de bu baskıdan fazlasıyla nasibini alacak ve evi birkaç defa basılarak İngiliz, Fransız ve İtalyan askerleri tarafından aranacaktır.

İstanbul'da bulunduğu sırada Karakol Cemiyetinin¹⁶ faaliyetlerine katılan İbrahim Bey, Osmanlı Devletinin Paris Barış Konferansına davet edildiği günlerde Damat Ferit'e karşı planlanan bir suikast tertibine de dâhil olmuştur. Çolak İbrahim Bey, Karakol Cemiyeti üyeleri Dramalı Talat, Salih Mehmet ve Osman Bey ile Damat Ferit Paşanın geçeceği güzergâha adamlar yerleştirerek suikast planını yapmıştı. Ancak İbrahim Bey'in eski muhasebecisinin suikast hazırlığını, İngilizlere tercümanlık eden Ermeni Pantikyan'a haber vermesi planın başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olacaktı.¹⁷

¹⁴ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 13-14.

¹⁵ Taner Bilgin, *Milli Mücadele Döneminde ...* 2015, s. 29.

¹⁶ Karakol Cemiyeti İttihat ve Terakki Cemiyetinin kapanmasıyla aleni ve gizli kol olarak ikiye ayrılmış ve faaliyetlerini sürdürmüştür. Aleni kol Teceddüd Fırkası ile siyasi alanda faaliyette bulunmaya çalışılırken Kara Vasıf Bey'in önderliğinde kurulan Karakol Cemiyeti de gizli bir yapıda faaliyetlerini yürütmüştür. Bkz.: E. Semih Yalçın, *Mustafa Kemal Paşa'nın İttihatçılığı*, Türkler Ansiklopedisi, C. 13, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 452.

¹⁷ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 19; Bu suikast tertibi ile ilgili net bir tarih olmasa da Damat Ferit'in hükümet namına Paris Konferansına davet edildiği 30 Mayıs 1919 tarihine yakın bir tarihte yapılmış olmalıdır. Bkz.: Mustafa Budak, *Osmanlı*

16 Mart 1920 tarihinde İstanbul'un İtilaf Devletleri tarafından resmen işgali sonrası Anadolu'ya geçmeye karar veren İbrahim Bey, 8 Nisan 1920 tarihinde Üsküdar'dan hareketle önce Gebze'ye buradan da Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele'ye katılmıştır. Anadolu'ya geçemeyen Adapazarı'nda Kuşçubaşı Eşref ve Rauf Beylerin idaresi altında olan küçük bir birliğe katılan İbrahim Bey, Mustafa Kemal Paşa'dan ilk emrini burada almıştır. Nitekim Mustafa Kemal Paşa, İbrahim Bey'e "Şimdi bulunduğun müfreze de kal ve onu idare edenlerle beraber çalış!"¹⁸ emrini vermiştir.

II. Kuva-yı Seyyare Komutanlığı

14 Mayıs 1919 tarihinde İtilaf devletleri tarafından İzmir'in işgal kararı Osmanlı Devleti'ne bildirilmiştir. Ertesi gün başlayan işgal ile birlikte Yunan ordusu İzmir'e çıkmış ve ilk gün iki binden fazla Müslüman hayatını kaybetmiştir. İzmir halkı derhal Redd-i İlhak Heyeti kurarak sesini tüm dünyaya duyurmaya çalışmıştır. Bununla birlikte işgalin haber alındığı çevre bölgelerde de mitingler tertip edilmiştir.¹⁹ Ardından yerel direniş örgütleri kurularak Yunan ordusuna karşı mücadeleye girilmiştir. Bu direniş örgütlerinden Salihli bölgesinde oluşan kuvvete²⁰ Ethem Bey'in liderlik etmesi I. Kuva-yı Seyyare'nin oluşturulması bakımından önemlidir. Ethem Bey ve Kuva-yı Seyyaresi, Yunan ilerleyişine karşı mümkün mertebe müdafaada bulunacak ve aynı zamanda Anadolu'da çıkan isyanlara karşı en etkili güç olacaktır. Ethem Bey'in birliğinin bölgede önemli bir güç haline gelmesinde Karakol Cemiyeti'nin de rolü vardır. Cemiyet, kısa ömürlü olan Batı Trakya Cumhuriyetinin Bulgarlarla yaptığı çatışmalardan elde edilen silah ve cephaneyi, Kuşçubaşı Eşref Bey'e teslim etmiş, Eşref Bey de bu ganimetin bir kısmını Salihli'deki çiftliğine saklamıştı. Buradaki silahlar

Devleti'nin Paris Barış Konferansı'na Davet Edilmesi ve Muhtıralar Sunması ile İlgili Tartışmalar, Tarih Dergisi, Sayı 71, 01/2020, s. 455.

¹⁸ İbrahim Çolak, *Milli Mücadele Esnasında ...* 1996, s. 34.

¹⁹ Kazım Özalp, *Milli Mücadele 1919-1922-I*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998, s. 6.

²⁰ Salihli cephesini ilk kuran kişi Alaşehir'de toplum içinde sözü geçen Mustafa Bey'dir. Ethem Bey ise aynı bölgede Rauf (Orbay) ve Bekir Sami Bey'in talepleri üzerine bir güç oluşturmuş, Mustafa Bey ile aralarında çıkan müsademeyi kazanarak bölgedeki kuvvetin yegâne lideri olmuştur. Bkz.: MÜCAHİT KAYABAŞI, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 27.

Mustafa Kemal Paşa'nın hizmetine verilirken Çerkez Ethem Bey de bu silahlardan yararlanmıştı.²¹

Bu süreçte Adapazarı'nda bulunan Çolak İbrahim Bey de birliğinin²² gücünü artırmakla uğraşıyordu. Bu sırada Düzce'de bir isyan patlak vermiştir. İsyanı bastırmakla görevlendirilen Binbaşı Nedim Bey, bölgeye gelerek suçluları yakalamış ancak yargılamalar sonrası isyancılar serbest bırakılmıştır. Bu tutumdan cesaret alan bazı gruplar 13 Nisan 1920 tarihinde Beypazarı'nda yeniden ayaklanarak²³ "Halk ve padişah nerede ise biz oradayız" sloganlarıyla ilçeyi ele geçirmiştir. Ardından Bolu, Gerede ve Mudurnu'da da asiler ayaklanarak bölgede hâkimiyeti ele geçirmiştirlerdir.²⁴

Ankara hükümeti²⁵ bölgede oluşan isyana karşı Çerkez Ethem Bey'in birliği ile Refet (Bele) Bey komutası altında tertiplenen Binbaşı Çolak İbrahim Bey'in kuvvetlerini görevlendirmiştir. Mustafa Kemal Paşa İbrahim Bey'e çekmiş olduğu telgrafında "*İbrahim, Düzce'nin isyan ettiğini haber alıyoruz. Kazayı işgal eden asiler şimdi Bolu üzerine yürüyorlar. Siz hemen oradan hareket ediniz ve mutlaka Bolu Boğazı'nı tutmaya çalışınız!*"²⁶ diyecekti. İbrahim Bey aldığı emir üzerine harekete geçerek önce Geyve'ye sonrasında Taraklı'ya geçerek burada Ali Fuat Paşa ile birlikte Geyve - Taraklı çevresindeki asilere müdahale etti. Ardından Göynük'e yönelerek buradaki az sayıda olan asi grubu dağıttı.²⁷

Bölgede çıkan isyanın yayıldığı bir başka nokta da Mudurnu'ydu. İbrahim Bey, 6 Mayıs 1920 tarihinde bölgeye ulaşarak bölge insanından

²¹ Rauf Orbay, Cehennem Değirmeni Siyasi Hatıralarım 1, Emre Yayınları, İstanbul, 1993, s. 11.

²² Çolak İbrahim Bey'in kuvvetine, 17 Ağustos 1920 tarihli Erkan-ı Harbi Umumi Riyasetinin Garp Cephesine göndermiş olduğu yazı ile İkinci Kuvve-i Seyyare namı verildiği bildirilmektedir. Bu tarihe kadar ise Kuvve-i Tedbiye namı verildiği görülmektedir. Bkz.: Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ... 2022*, s. 28.

²³ Kenan Esengin, *Milli Mücadelede İç Ayaklanmalar*, Ağrı Yayınları, İstanbul, 1975, s. 85.

²⁴ Sina Akşin, *İç Savaş ve Sevr'de Ölüm*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2010, s. 67.

²⁵ Bilindiği üzere 23 Nisan 1920 tarihinde Ankara'da olağanüstü yetkilere sahip kurucu bir Meclis açılarak faaliyetlerini yürütmeye başlamıştır. Bkz.: Taner Bilgin, *Milli Mücadele Döneminde ... 2015*, s. 50, 125-126.

²⁶ İbrahim Çolak, *Milli Mücadele Esnasında ... 1996*, s. 35.

²⁷ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ... 2022*, s. 32.

topladığı kuvvet ile birliğini güçlendirdi. 120 kişilik bir mevcuda sahip olan birliğine Rumeli ahalisinden mürettep 200 kişilik bir grup daha katıldı. Kuvvetini artıran Çolak İbrahim Bey bazı bölgelerde siperler kazdırarak ve keşif kolları oluşturarak asilere karşı şehrin güvenliğini sağlamaya çalıştı.

İbrahim Bey bu hazırlıkları yaptığı sırada asilerden *“Gel bize katıl. Teklifimizi kabul etmeyeceksen de Mudurnu’yu terk et. Yoksa Mudurnu’yu, seni ve maiyetini yakacağız.”* şeklinde bir tehdit aldı. İbrahim Bey, buna cevap olarak *“Mudurnu’yu terk etmem mümkün değildir. Ancak müzakere yapabiliriz. Davasıyla ilgili kim haklı çıkarsa diğer taraf haklı çıkana katılsın. Teklifimi kabul etmezseniz Mudurnu ovasında harbedelim”* diyecektir.²⁸ İbrahim Bey’in bu cevabı Mustafa Kemal Paşa’nın davasına ne denli inanarak mücadele ettiğini göstermesi açısından önemlidir.

Sayıları 300 kadar olan asiler 12 Mayıs 1920 tarihinde Mudurnu üzerine taarruza kalkmıştı. Çolak İbrahim Bey, birliği ile birlikte asilere karşı 6 saat aralıksız çatıştı. Mudurnu’ya geldiğinde hazırlanmış olduğu mevzilere çekildi. Burada sıkı bir savunma veren birlik, asilerin Mudurnu’yu ele geçirmesine mani olmuştur. Bu sırada Nallihan’dan Binbaşı Nazım Bey’in birliğiyle yardıma gelmesi sonucunda 16 Mayıs 1920 tarihi itibarıyla asiler geri çekilmek zorunda kalmıştır. Çatışmalar sırasında asiler 100’e yakın ölü ve yaralı verirken bu süreçte asilere yardım ettiği tespit edilen bazı köylülerin evleri yakılarak cezalandırılmıştır.²⁹

Düzce’de isyan hareketlerinin sürdüğü sırada Yozgat’ta Çapanoğlu Edip ve kardeşi Celal Bey’in liderlik ettiği bir isyan patlak vermişti. Mustafa Kemal Paşa, Ethem Bey ve kardeşini bölgeye göndermek istemiş ancak Çerkez Ethem Bey birliğini Yunan taarruzunu engellemek amacıyla Uşak’a sevk etmeye başlamıştı. Bu sebeple bölgeye gitmek istememişti.³⁰ Çerkez Ethem’in bu isteksizliğinin arkasında, olası Yunan taarruzunun Yozgat’taki isyan hadisesinden daha önemli olduğunu düşüncesi yatmaktaydı. Ayrıca basit olarak gördüğü isyan hadisesinin

²⁸ İbrahim Çolak, *Milli Mücadele Esnasında ...* 1996, s. 54-55.

²⁹ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 33-34.

³⁰ İbrahim Çolak, *Milli Mücadele Esnasında ...* 1996, s. 66.

Ankara Hükümet'i tarafından kendi kuvvetleriyle bastırılabilceğini ön görmüştü.³¹ Fakat Genelkurmay isyanın ancak Ethem Bey kuvvetlerince bastırılabilceğini düşünmekteydi. Mustafa Kemal Paşa, Çerkez Ethem'i ikna etmesi için Çolak İbrahim Bey'e meseleyi açtı. İbrahim Bey'in Çerkez Ethem'le görüşmesi ve ikna etmesi sonrası Ethem Bey 800 kişilik birliğiyle Yozgat'a doğru yola çıktı. Mustafa Kemal Paşa Ankara'da İbrahim Bey ile görüşerek Çerkez Ethem'in bir gün isyan edebileceğini bu nedenle ona karşı hazırlık yapmasını istedi.³² Çolak İbrahim Bey bu düşüncelerle 400 kişilik birliği ile Yozgat'a doğru yola koyuldu.

Esasında Yozgat isyanı büyümeden önlenebilirdi. Zira Çapanoğlu Edip ve beraberindekilerin olumsuz hareketlerine karşı bölgede tedbir almak üzere vali Yahya Galip Bey'e çeşitli direktifler verilmişti. 8 Haziran 1920 tarihinde Yozgat Mutasarrıflığına Çapanoğullarının tutuklanma emri gönderilmiş ancak vali Yahya Galip Bey'in Çapanoğlu Celal ve ailesine karşı geçmişteki iyi ilişkileri nedeniyle bu emri yerine getirmemişti. Bu nedenle isyan hareketi büyümüştü. Çerkez Ethem ise Yozgat isyanını bastırdıktan sonra isyanın sorumlusu olarak gördüğü vali Yahya Bey'i cezalandırmak istedi.³³ Mustafa Kemal Paşa yine İbrahim Bey'den Çerkez Ethem'i bu isteğinden vazgeçme konusunda ikna etmesini talep etti. İbrahim Bey'de Çerkez Ethem'le görüşerek bu sorunun şimdilik askıya bırakılmasını sağladı.³⁴ Ankara Hükümeti, kendi valisinin Çerkez Ethem Bey tarafından yargılanmasının prestijini sarsacağı düşüncesiyle bu olaya engel olmuştu. Ancak Çerkez Ethem ile Ankara Hükümeti arasında yaşanan bu hadise tarafların birbiriyle aralarının bozulmasının başlangıcı olacaktı. Görüldüğü üzere Ankara Hükümeti, sözde kendisine bağlı olan Çerkez Ethem'i ikna edememiş ve bu iş için Çolak İbrahim Bey'i arabulucu gibi kullanmıştı.

Öte yandan Çolak İbrahim Bey 24 Haziran 1920'de bölgeye gelerek çevre bölgelere dağılan asi gruplarını bertaraf etmekle uğraştı. 9 Temmuz 1920'de Akdağmadeni'ne kadar ilerledi. Ancak bu sırada

³¹ Çerkez Ethem, *Çerkez Ethem'in Anıları*, Nokta Kitap, İstanbul, 2008, s. 51.

³² Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ... 2022*, s. 37.

³³ Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı, *Türk İstiklal Harbi, İstiklal Harbinde Ayaklanmalar (1919-1921)*, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1974, C. 6, s. 150.

³⁴ İbrahim Çolak, *Milli Mücadele Esnasında ... 1996*, s. 69.

kendisine Ankara'dan gönderilen bir telgraf ulaştı. Telgrafta; Çolak İbrahim Bey ve birliğinin yağma ve tecavüzlerinden şikâyet edilmekteydi. Bunun üzerine İbrahim, Bey yerine birinin atanması isteğinde bulunarak görevden istifa ettiğini telgrafla bildirdi.³⁵

Yozgat'ta bunlar yaşanırken Düzce'de dağılmış olan asiler tekrardan isyan etmişti. Bölgede bulunan Binbaşı, durumun aciliyetini 29 Temmuz 1920'de Ankara'ya bildirerek daha önce bölgede isyanın bastırılmasında etkili olan Çolak İbrahim Bey ve birliğinin yardım için gönderilmesini talep etmişti. Yozgat isyanıyla meşgul olunması asilere imkân tanımış ve asiler önce Düzce'yi sonra Bolu'yu ele geçirmişti.³⁶ Çolak İbrahim Bey, bu sırada Ankara'ya gelmiş ve istifasıyla ilgili durumları Mustafa Kemal Paşa'ya aktarmıştı. Mustafa Kemal Paşa, cevaben "*Şimdi istifa zamanı değil. Memleket herkesten hizmet bekliyor. Mudurnu'ya gideceksin!*" diyerek İbrahim Bey'i yeniden Mudurnu'ya göndermişti.

İbrahim Bey Mustafa Kemal Paşa'dan aldığı emirle 11 Ağustos 1920 tarihinde karşısına çıkan küçük asi birliklerini temizleyerek yoluna devam etmekteyken Ali Fuat Paşa'nın asilere bir uzlaşma heyeti gönderdiğini ve uzlaşma sağlanarak isyanın sona erdirildiğini haber almıştı. İbrahim Bey asilerin anlaşma kurallarına uymayacağını ve böyle bir uzlaşmayı tanımayacağını belirterek asileri tepelemeye devam etti. Bu sırada İbrahim Bey'in Yozgat'ta bıraktığı ve Düzce'ye çağırdığı birliği Derdin ve Nüfren köyü civarında asiler tarafından baskına uğradı. İbrahim Bey durumu haber alır almaz birliğini toplayarak Nüfren Köyüne vardı ve köylülerden asileri teslim etmelerini istedi. Ancak bu talebi karşılanmadığı gibi mısır tarlalarından İbrahim Bey'in birliğine ateş açıldı. Bunun üzerine İbrahim Bey Nüfren köyünü ateşe verdi.³⁷

Bölgede süren isyan Genelkurmay'ın Eskişehir, Uşak, Bilecik ve Yozgat'tan takviye birlikler göndermesi ile bastırıldı. Bu esnada Yozgat'ta yeniden bir isyan hadisesi ortaya çıktı. İlk isyan da teslim olan asilerden oluşturulan 500 kişilik Akdağmadeni alayı Batı Cephesine gönderileceği sırada ayaklanmıştı. Ayaklanmanın bastırılması amacıyla İbrahim Bey ve birliği yeniden Yozgat'a gitmek üzere Genelkurmay

³⁵ MÜCAHİT KAYABAŞI, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 39-40.

³⁶ Genelkurmay, *TİH, İstiklal Harbinde Ayaklanmalar...* 1974, C. 6, s. 115-116.

³⁷ İbrahim Çolak, *Milli Mücadele Esnasında ...* 1996, s. 75-82.

tarafından görevlendirildi.³⁸ 19 Eylül 1920 tarihinde Yozgat'a ulaşan İbrahim Bey birliğini küçük gruplar halinde tertip ederek küçük asi gruplarını tepelemeye başladı. 1920 yılı Kasım ve Aralık ayı boyunca isyancılarla mücadele eden İbrahim Bey, sonunda isyanı bastırmayı başardı.³⁹

Yozgat isyanının sona ermesi sonrası İbrahim Bey, Fevzi Paşa tarafından Çerkez Ethem birliklerine karşı mücadele için görevlendirildi. Hiç düşünmeden bu görevi kabul eden İbrahim Bey, birliğini toplamaya başladı. Ancak kuvvetlerini topladığı süre içinde Çerkez Ethem Bey'in üzerine Refet Paşa gönderildi.⁴⁰ Çolak İbrahim Bey ise kuvvetlerini toparlayarak Batı Cephesine hareket etti.

3. Süvari Tümeni'nin Kuruluşu

Yunan işgalleri karşısında Kuva-yı Milliye birlikleri güçleri nispetinde müdafaada bulunmaya çalışmıştı. Ancak Yunan kuvvetlerinin ilerleyişine karşı bu birlikler elbette yetersiz kalmıştı. Bu doğrultuda Mustafa Kemal Paşa düzenli ordunun kurulması amacıyla ilk olarak dağınık bir yapıya sahip olan Kuva-yı Milliye birliklerini birleştirmek üzere Batı Cephesi Komutanlığı'nı kurdu ve başına Ali Fuat (Cebesoy) Paşa'yı getirdi. Akabinde Genelkurmay Başkanlığı tarafından 18 Eylül 1920 tarihinde Kuva-yı Milliye'nin kaldırıldığı ve yerine I. ve II. Kuva-yı Seyyare'nin kurulması kararı alındı.⁴¹ Bu tarihte alınmış olan Kuva-yı Seyyare'lerin kurulması kararı aslında düzenli orduya geçiş aşamasının temelini oluşturmaktadır. 9 Kasım 1920'de Bakanlar Kurulu kararıyla da bu birlikler tamamen düzenli orduya entegre edilmiştir. Ancak bu

³⁸ Sina Akşin, *İç Savaş ...* 2010, s. 244.

³⁹ Çolak İbrahim Bey 17 Aralık 1920 tarihinde Genelkurmay Başkanlığına birliğinin mevcudunu gösterir bir yazı göndermiştir. Yazıya göre 821 süvari, 47 süvari makineli, 76 süvari topçu neferi, 1 muavin, 1 yaver, 2 emir zabiti, 2 karargâh takım kumandanı, 8 müfreze kumandanı, 1 topçu, 1 makineli kumandanı, 27 takım kumandanı, 1 doktor, 1 cerrah, 1 kâtip, 1 iaşe memuru İbrahim Bey'in birliğine ait ayrıntılı personel listesini oluşturmuştur. Cephane olarak ise 2 kudretli cebel, 4 makineli tüfek, 917 silah, 46.850 Osmanlı ve 122.220 Alman mavzer fişegi, 138 top mermisinden oluşurken 9 bozuk mermi olduğunu bildirmiştir. Belgeye ait rakamlar İbrahim Bey'in II. Kuva-yı Seyyare'sinin nihai mevcudunu göstermesi bakımından önemlidir. *ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 592 Gömlek No: 61; Belge No: 1-2.*

⁴⁰ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 44.

⁴¹ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 45.

yapılanmaya Çerkez Ethem, karşı çıkararak kendi birliğine Umum Kuva-yı Seyyare namını vermiş ve Batı Cephesinden bağımsız bir şekilde doğrudan Genelkurmay Başkanlığına rapor göndermeye başlamıştır.⁴²

Ayrıca bu düzenlemeler esnasında Çerkez Ethem Bey'in ısrarıyla Ali Fuat Paşa'nın kabul ettiği ve İsmet Paşa'nın da istemsiz bir şekilde onay verdiği Gediz taarruzu yapılmış ve başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Bu durum düzenli ordu kuruluşu için kamuoyuna ve muhalif mebuslara bir örnek teşkil etmiş ve tamamıyla düzenli orduya geçmenin önemi ortaya çıkmıştı. Bu çerçevede Batı Cephesi Komutanı Ali Fuat Paşa Moskova'ya elçi olarak tayin edildi. Mevcut Batı Cephesi Komutanlığı, Batı ve Güney Cephesi Komutanlığı olarak ikiye ayrıldı. Batı Cephesi Komutanlığı'na İsmet Paşa, Ege Denizinden Adana bölgesine kadar olan Güney Bölgeleri için de Refet Paşa görevlendirildi.⁴³ Devam eden süreç içerisinde Genelkurmay Başkanlığı'nın kararıyla II. Kuva-yı Seyyare Birliği ise 3. Süvari Tümenine dönüştürüldü.⁴⁴ Komutanlığına da Albay Çolak İbrahim Bey atanarak doğrudan doğruya Genelkurmay Başkanlığının emrine alındı. Ayrıca Süvari Fırkası neferleri de seyyar jandarmalara verilen maaştan yararlanmaya devam edecek, giysi ve teçhizatları ordu tarafından karşılanacak şekilde düzenlemeye tabi tutuldu.⁴⁵

Böylece Çolak İbrahim Bey'in II. Kuva-yı Seyyaresi'nin 3. Süvari Tümeni olarak düzenli ordu kapsamına alınması tamamlanmıştır. Ancak II. Yozgat isyanının 1920 Aralık ayı sonlarına kadar devam etmesi sebebiyle I. İnönü Muharebesi'nde 3. Süvari Tümeninden yararlanılamamıştır. İsmet Paşa'nın 3. Süvari Tümenini Batı Cephesine çağırması üzerine 14 Ocak 1921 tarihinde tümen bölgeye gönderilmiştir. Yunan ordusuna karşı örtme ve keşif göreviyle görevlendirilen İbrahim Bey'in tümeni böylece düzenli ordu kapsamında cephe hizmetine başlamış ve Milli Mücadelenin kazanılmasına kadar bu görevi başarıyla sürdürmüştür.⁴⁶

⁴² İbrahim Tavukçu, *Milli Mücadele'de İnönü Muharebeleri*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2019, s. 34.

⁴³ İbrahim Tavukçu, *Milli Mücadele'de İnönü ...* 2019, s. 30.

⁴⁴ *ATBD*, B: 1209, 1965: 52.

⁴⁵ *ATASE Arşivi İSH K*: Kutu No: 588 Gömlek No: 60; Belge No: 1; *ATBD*, B: 1209, 1965: 52.

⁴⁶ MÜCAHİT KAYABAŞI, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 49.

3. Süvari Tümen Komutanı Albay Çolak İbrahim Bey

Mustafa Kemal Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da Samsuna çıkmasıyla adeta resmîyet kazanan Milli Mücadelede, kongreler ile halk bilinçlendirilmeye çalışılırken yerel direniş örgütleriyle de mümkün mertebe Yunan işgaline karşı savunma yapılmaktaydı. Bu direniş örgütleri arasında öne çıkan birlik ise Çerkez Ethem'in birliğiydi. Çerkez Ethem'in Salihli'deki birliği⁴⁷ Sivas Kongresiyle birlikte Kuva-yı Seyyare olarak adlandırılmıştı.⁴⁸ Çerkez Ethem Kuva-yı Seyyaresi Anadolu'da İngilizler eliyle⁴⁹ çıktığı aşikâr olan isyanların bastırılmasında son derece etkili oldu. Çolak İbrahim Bey de İstanbul'un işgali sonrası Ankara'ya gelerek Mustafa Kemal Paşa'nın emriyle Kuşçubaşı Eşref ve Rauf Beylerin kuvvetini alarak isyanların bastırılmasına katkı sunmuştur.⁵⁰ 30 Aralık 1920 tarihine kadar Birinci Düzce, Birinci Yozgat, İkinci Düzce ve İkinci Yozgat isyanlarında mücadele eden İbrahim Bey, bu sebeple Birinci İnönü Muharebesine katılamamıştır.

Esasında Yunan ordusunun İnönü üzerine yapacağı harekâtın başladığı günlerde Çolak İbrahim Bey ve birliği 5 Ocak 1921 tarihinde İnönü'de toplanmak üzere emir almıştı. Ancak belirtildiği üzere II. Yozgat isyanının bastırılması uzayınca birlik, 6 Ocak 1921'de başlayan Yunan Taarruzuna yetişemedi. II. Yozgat isyanının geniş bir alana yayılmış olması, İbrahim Bey'in birliğini küçük gruplar haline ayırarak muhtelif yerlerdeki asi gruplarının üzerine göndermesi, doğal olarak geniş bir sahaya yayılan birliğin toparlanması ve İnönü harekâtına yetişmesini mümkün kılmadı.⁵¹ Buna rağmen Yunan ordusu İnönü'de yapılan

⁴⁷ Salihli cephesi Yunan işgali ile birlikte bölgede yaşayan Rum ve Ermenilerin Türklere yaptığı zulümler sonrasında toplum arasında önde gelen Mustafa Bey'in liderliğinde halkın direnişin oluşturulması ile birlikte ortaya çıkmıştır. Çerkez Ethem Bey'in de aynı bölgede kuvvet toplamasıyla aralarında çıkan çatışma sonrası bölgede liderlik tamamıyla Çerkez Ethem Bey'e geçmiştir. Bkz.: Rahmi Apak, *İstiklal Savaşında Garp ...* 1990, s. 27.

⁴⁸ Nuran Kılavuz, *Kahramanlıktan Vatan Hainliğine, Çerkez Ethem, Kuvve-i Seyyare'nin Teşkili ve Tasfiyesi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2011, C.21, S.1, s. 276.*

⁴⁹ Rahmi Apak, *İstiklal Savaşında Garp ...* 1990, s. 136-137;

⁵⁰ İbrahim Çolak, *Milli Mücadele Esnasında ...* 1996, s. 31-34.

⁵¹ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 48-49.

muharebelerde kısmi bir ilerleme sağlasa da 10 Ocak 1921 gecesinden sonra çekilerek eski mevzilerine dönmüştür.⁵²

Buna mukabil Türk ordusu da çekilen Yunan ordusuna etkili bir takip hareketi gerçekleştirememiştir. Bunun bir sebebi Yunan çekilişinin ancak 11 Ocak sabahı fark edilmiş olmasıdır.⁵³ Bir diğer sebep ise takip hareketini etkili şekilde gerçekleştirebilecek Çolak İbrahim Bey Komutasındaki 3. Süvari tümeninin zamanında bölgeye getirilememiş olması denilebilir. Tümenin zamanında getirilmiş olması halinde Yunan ordusunun geri çekilişinin takibi mümkün olabilirdi. Nihayetinde tümenden I. İnönü Muharebesi sonrasında takip ve keşif sırasında yararlanılamasa da Garp Cephesi Kumandanı İsmet Paşa'nın talebiyle Batı Cephesine getirilmiş ve İnegöl'ün doğusunda Yunan taarruzlarına karşı örtme göreviyle görevlendirilmiştir.⁵⁴

14 Ocak 1921'de 3. Süvari Tümeninin ilk gelen grubu İnönü'ye indirilirken geri kalan kısım Bozüyük'te toplanmıştı. Tümenin Bozüyük'e naklinin sona ermesiyle birlikte Genelkurmay tarafından tümene Güney cephesine gitmek üzere emir verildi. Güney cephesinde hem Yunan kuvvetleriyle hem de Çerkez Ethem'le uğraşılmaktaydı. Tümen aldığı emir üzerine harekete geçerek 17-18 Ocak 1921'de İnegöl'e ulaştı. Burada bulunduğu vakit 4 Şubat 1921'de Genelkurmay'ın emriyle İnegöl ve Pazaryeri bölgelerini Yunan güçlerine karşı örtme görevini aldı ve burada konuşlandı.⁵⁵

⁵² İbrahim Tavukçu, *Milli Mücadele'de İnönü ...* 2019, s. 107; Yunan ordusunun çekilmesi elbette Türk ordusunun yaptığı savunmadan kaynaklanmaktadır. Yunan kuvvetlerini karşılamak amacıyla İnönü önlerinde üç savunma hattı bulunmaktayken İnönü'nün tutulamaması ihtimali göz önüne alınarak 15 km geride bir hat daha kurulmuştur. Bu savunmayı aşamayacağını anlayan ve Türk ordusunun geriden destek alarak Yunan ordusuna ağır zayıat vereceğini düşünen Yunan tarafı çekilerek taarruzunu durdurmuştur. Yaşar Özüçetin, *Milli Mücadele'de Bir dönemeç: I. İnönü Muharebesi ve Bu Muharebenin Kıymeti*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2021, C. 14, S. 78, s. 259,

⁵³ İbrahim Tavukçu, *Milli Mücadele'de İnönü ...*2019, s. 103.

⁵⁴ Genelkurmay Başkanlığı, *Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi Birinci, İkinci İnönü, Aslıhanlar ve Dumlupınar Muharebeleri (9 Kasım 1920-15 Nisan 1921)*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1999, C. 2, Ks. 3, s. 304.

⁵⁵ Genelkurmay Başkanlığı, *TİH Batı Cephesi Birinci ...* 1999, C. 2, Ks. 3, s. 232,245.

Öte yandan Yunan kuvvetlerinin çekilişleriyle birlikte bölgede sükûnetin yaşandığı düşüncesi gerçeği yansıtmamaktaydı. Nitekim 27 Şubat 1921 tarihinde Orhaneli'de bulunan Kirmastılı bir Kuva-yı Milliye birliği kaptanı, 37 kişilik çetesiyle Bursa'ya giderek Tahtalı Köyündeki Yunan birliğine başarılı bir baskın yapmıştı. Çatışmada on beş kadar Yunan askeriyile bir o kadar Rum ahalisinden insan öldürülmüş, kendileri ise on kişi yaralı ve şehit vermişler ve ardından bölgeden çekilmişlerdir.⁵⁶

Yine II. İnönü muharebesine kadar geçen sürede Yunanlılar bölge halkına eziyet etmeye devam etmişti. 3-4 Mart 1921 tarihinde Orhaneli posta müdürünün Ali ve Abdi çavuşun ilettikleri malumat ile oluşturduğu istihbarat raporunda bu durum görülmektedir. Rapora göre; Bursa'da bulunan Yunan kuvvetleri çevrede yaşayan yörüklerin elli kadar devesine el koyarak Bursa'ya getirmişti. Gözlerine ilişen işe yarayacak beygirleri de gasp etmişti. 1 Mart'ta ise bölgeye 53 yük, 27 binek ve sahra otomobili getirirken otomobiller arasında İngiliz markalı otomobillerin olmasına dikkat çekilmişti. Ayrıca Yunanlıların bölgeden kuvvet toplamaya başlamasıyla bölgede yaşayan Müslüman ve Hristiyan halk nezdinde Yunanlıların Türkler karşısında zor duruma düştüğü kanaatinin olduğu belirtilmişti. Bununla birlikte Yunanlılar Bursa'ya gazete girişini dahi kontrol altında tutmaktaydı. Örneğin 28 Şubat 1921 tarihinde şehre yalnızca üç gazete gizli yollardan sokulmuş ve İbrahim Bey'e gönderilmişti.⁵⁷ Bu yoğun baskı altında Çolak İbrahim Bey ise cephede ve Bursa'da Yunan kuvvetlerini takip harekâtını devam ettirmekteydi. İbrahim Bey bu iş için muhbir ve casuslar kullanıyordu. Hatta bu muhbir ve casuslar için ödeneğinin yetersizliği sebebiyle ödenek talebinde bulunmuş, talebi Garp Cephesi Komutanı İsmet Paşa tarafından olumlu karşılanmıştı.⁵⁸

23 Mart 1921 sabahı Yunan ordusu yeniden harekete geçti. Albay Çolak İbrahim Bey Komutasındaki 3. Süvari Tümeni Batı Cephesine bağlı olduğu halde Mezit boğazını savunmak üzere İnegöl'e ilerleyen 7. Yunan Tümeni karşısında görevlendirildi.⁵⁹ Süvari Tümeni 27. 28. ve 29. Süvari alaylarından oluşturulmuş ve bu alaylar İnegöl'ün çeşitli mevkilerine

⁵⁶ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 723 Gömlek No: 14; Belge No: 2.

⁵⁷ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 723 Gömlek No: 14; Belge No: 4-5.

⁵⁸ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 723 Gömlek No: 14; Belge No: 6.

⁵⁹ATBD, B: 2316, 1991: 92.

yerleştirilmişti.⁶⁰ Sabah saat 7 öncesinde Yunan 7. Tümeni İnegöl ve Yenişehir istikametine ilerlemeye başladı. 28. ve 29. alaylar 7. Yunan tümeni tarafından sarılma tehlikesi ile karşılaşınca, Yeniceden muhasara alanını yararak çekilmek zorunda kaldı. 29. Alay İnegöl'ün batısında bulunan bir köprü üzerine makineli tüfek kurarak müdahalesini sürdürmek istedi. 28. Alay'da buradaki savunmaya iki makineli tüfekle katıldı. Yunan birliği Adanebi üzerine yürüyerek 29. Alayın sağ cenahını çevirmek üzere düzen aldı. Durumu fark eden alay kumandanı vaziyeti fırkaya bildirdi. Fırka 29. Alayın çekilmesini temin üzere 27. ve 28. Alaylara kademeli olarak Yunan birliği ile harbe girmelerini emretti. Bir müddet sonra 27. Alay muharebeyi kesici müdahalede bulundu. Daha sonra fırkanın emriyle alaylar çekilerek fırka karargâhı ile birlikte Ortaköy yoluyla Teke sırtlarına geldi.⁶¹ İlerleyişine devam eden Yunan birliği Hamamlı sırtlarından topçu ateşine başladı. Buna karşılık 29. Alay kuvvetlerini yayarak muharebeye devam etti ve iki saat boyunca karşısındaki kuvvete Hasanpaşa köprüsünden geçme imkânı tanımadı. Bunun üzerine Yunan birliği köprü'nün kuzeyinden dolaşmaya çalıştı. 29. Alay fırka ile birlikte Hocaköy istikametinde muharebeye devam ederek Kınık üzerine geldi.⁶² Böylece saat 17:30'a kadar İnegöl tutulmaya çalışılsa da 23 Mart 1921 tarihi itibarıyla Yunan birlikleri İnegöl'ü ele geçirdi.⁶³

3. Süvari Tümenine bu vakte kadar İbrahim Bey'in izinli olmasından dolayı Kurmay Başkanı Yüzbaşı Faik (Sözer) Bey komuta etmekteydi. İbrahim Bey, 24 Mart 1921 tarihinde Bozüyük'ten Mezid Boğazı yoluyla Rüştüye'ye gelerek burada tümenin komutasını devraldı.⁶⁴ Burada bulunduğu vakit İsmet Paşa Batı Cephesi birliklerine verdiği emir içeriğine göre 3. Süvari Tümenine Mezid Boğazı'nın tutulması emrini vermişti.⁶⁵ 24 Mart 1921 sabah 08:30'da Yunan birliği Mezid boğazına taarruz etti. Ancak 10 ölü bırakarak çekildi. Öğle vaktine doğru Yunan kuvvetleri Nazıfpaşa istikametine yöneldi. İbrahim Bey topçu ve makineli tüfek ateşi ile Yunan birliğini üç buçuk saat kadar durdurmayı

⁶⁰ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 51.

⁶¹ ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 3.

⁶² ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 4.

⁶³ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 52.

⁶⁴ ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 4.

⁶⁵ İbrahim Tavukçu, *Milli Mücadele'de İnönü ...* 2019, s. 202.

başardı. Kınık üzerine yönelen Yunan kuvvetlerine de ateş açtırarak 4 ölü vermelerine sebep oldu. Yunan birliklerinin Pazarcık'a girdiği haber alınınca, 3. Süvari tümeni Bozüyük'e doğru Koztepe, Aksuteke ve Sarıdayı civarına doğru çekilmek zorunda kaldı.⁶⁶

25 ve 26 Mart 1921 tarihlerini Aksuteke - Kozpınar - Muratdere bölgesinde geçiren 3. Süvari Tümeni 27 Mart 1921'de İsmet Paşa'dan Yunan ordusunun sol kanadına taarruz emri aldı. Emre göre 3. Süvari Tümeni Pazaryeri'nde olan Yunan Birliğinin arka kısmına ilerleyecek ve İnegöl istikametine doğru keşif ve gözetleme yapacaktı.⁶⁷ Bölgede aynı zamanda 11. Piyade Tümeni de bulunmaktaydı. Taarruz emri aynı şekilde piyade tümenine de verilmişti. Ancak Yunan birlikleri bu emrin birliklere ulaşmasından evvel davranmış ve hâkim bir pozisyon almıştı. 11. Piyade Tümeni ilerleyerek Yunan kuvvetleriyle muharebeye girişti ve başarılı bir şekilde Yunan kuvvetlerini durdurduğu halde tümen tarafından ricat emri aldı. İbrahim Bey topçusuyla açtığı koruma ateşiyle piyade tümeninin çekilmesini temin etti.⁶⁸

28 Mart 1921'de İnönü mevzilerinde asıl muharebeler başladı. Yunan 7. Tümeni karşısında 3. Süvari Tümeni ve 11. Piyade tümeni olduğu halde Mezit vadisi üzerinden taarruza başladı. Bu taarruz 11. Tümenin topçu ateşiyle durduruldu. Ancak tekrar başlayan Yunan ilerleyişi karşısında 3. Süvari tümeni çekilme yolunun tehlikeye düşme olasılığını değerlendirerek Çaydere - Tilkiçtepe hattına doğru ilerledi.⁶⁹ Ardından Batı Cephesi Çokçalar hattının kesin olarak savunulması emrini aldı. Bunun üzerine fırka karargâhı ve topçu ile Çokçalar'a ilerledi. 27. Alayını Darıdere'ye, 28. Alayını Tilkiçtepe'ye ve 29. Alayını Dodurga yolunun kuzey sırtlarına yerleştirdi. 28 Mart 1921 gecesi bu mevzilerde geçirildi.⁷⁰

29 Mart 1921 tarihinde Batı Cephesi Komutanlığınca İbrahim Bey birliğine Tilkiçtepe'nin müdafaa edilmesi emri verildi. Emir gereği Tilkiçtepe'de mevzi almak için harekete geçtiğinde 09:30'da tepenin doğu sırtlarında Yunan Birliklerinin piyade ateşiyle karşılaştı. Bu

⁶⁶ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 4.

⁶⁷Genelkurmay, *TİH Batı Cephesi Birinci ...* 1999, C. 2, Ks. 3, s. 352.

⁶⁸ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 5.

⁶⁹ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 54.

⁷⁰ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 5.

müsademede Yunan kuvvetlerince süvari tümeninin üç topçu askeri hayatını kaybetti. Bununla birlikte topçu birliğinin mevzi almasına müteakip ateşe başlandı ve Yunan kuvvetlerinin ilerleyişi durduruldu. Ancak yeniden harekete geçen Yunan Kuvvetleri karşısında 3. Süvari tümeni Çokçalar doğusuna çekilmek zorunda kaldı.⁷¹ Yaşanan çatışmalarda 27. Alay epey zayıf vererek dağılmış ancak tekrar toparlanmayı başarmıştı.

30 Mart 1921 gecesi Çolak İbrahim Bey bir bölükle Kapanalan'a bir bölükle de Kızılcapınar'a baskın yaptırdı. Kapanalan'a yaptırdığı baskın başarılı oldu ve Yunan birliğine fazlaca zayıf verildi. Kızılcapınar'a gönderilen birlik ise herhangi bir düşman birliğine rastlamamıştı. Kapanalan'a yapılan baskın ertesi gün köylülerden teyit edildi. Alınan bilgilere göre Yunan birliğinin zor duruma düştüğü ve yaralıların tedavileriyle uğraştığı anlaşıldı. Kızılcapınar istikametine giden birlik ise Erikli sırtlarına kadar ilerlemiş ve Mezit vadisinin de boş olduğunu bildirmişti. Bununla birlikte gün içinde Yunan 7. Tümenine karşı muharebe edilmişti. 11. Piyade tümeninin sol yanına saldıran Yunan birliğine Çolak İbrahim Bey topçusuyla ateş açarak önemli tesirler yaptı. Yunan kuvvetinin İntikamtepe ile Zevvare tepesi ele geçirmesi sonrasında topçu ateşinin tesiriyle durdurulabilmişti. Bu sırada Batı Cephesi Komutanlığı 3. Süvari Tümenine Yunan kuvvetlerinin gerilerine taarruz etmesini emretti ve buna istinaden tümen Dodurga'ya yürüyüşe başladı. Ancak bu sırada tümen topçusunun mühimmatı bitmiş, yeni mühimmat talep edilmiş ancak henüz ulaşmamıştı. Topçu cephanesinin ulaştığı esnada ise ikinci bir emir ile Yunan kuvvetlerinin gerilerine baskından vazgeçildiği, ordu ile irtibatın kurularak Yunan kuvvetlerinin yanlarına baskın yapılacağı iletilmişti. Bu emre nazaran İbrahim Bey tümenini Çokçalar'a doğru yöneltti ve geceyi geçirmek üzere tertibat aldı.⁷²

30 Mart 1921 tarihi itibarıyla Yunan ordusuna karşı Metristepe'de çetin mücadeleler verilerek Yunan taarruzu durdurulmuştu. 31 Mart 1921'de Kanlısırt ve Metristepe'de çok fazla Yunan kuvveti görülmediği vakit, bu bölgelerin artçı birliklerle tutulduğu ve Yunan birliklerinin çekildiği anlaşıldı. Yunan birliklerinin çekilmesiyle birlikte II. İnönü

⁷¹ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 5.

⁷²ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 6.

Muharebelerinde başarılı olacak tarafın Türk ordusu olacağı ortaya çıkmıştı. Yine 31 Mart 1921 tarihli İsmet Paşa tarafından yayınlanan emirde 3. Süvari Tümeninin 10. ve 14. Süvari alayları ve 5. Kafkas tümenine bağlı birliklerin Refet Paşa komutasına verildiği bildirildi.⁷³ Bu sırada Çokçalar'da bulunan İbrahim Bey'in tümeni, bir Yunan birliğinin 5. Kafkas fırkasının sol cenahına taarruz ettiğini ve piyade muharebesinde bulduklarını görünce Tümen topçusuyla Yunan birliklerini ateş altına aldı. Yapılan Topçu ateşi etkili oldu ve Yunan topçusunun bir kısmı firar etmek durumunda kaldı. Buna rağmen 5. Kafkas Fırkası ilerleme kaydedemediği için Yunan topçusu toplarını dereye çekmeyi başardı. Bundan sonra topçu ateşi ile Yunan piyadesini yakın ateşe alarak, 29. Alay ve iki makineli ile Darıdere - Kandilli istikametinde Yunan birliğinin sağ cenahı gerisine taarruz ettirdi.⁷⁴ 29. Alay bir Yunan taburunu Darıdere içerisinde yakaladı. Yaşanan muharebe sonucunda Yunan taburu 250 ölü verdi ve cephanesi ele geçirildi.⁷⁵ Bundan sonra Yunan kuvvetlerinin Bozalan'dan Bozüyük istikametine uzun kollar halinde gittiği görülmüş ve Yunan ordusunun kati bir şekilde ricat ettiği anlaşılmıştı.⁷⁶ Ricat eden Yunan kuvvetleri yine önemli derecede tahribat yapmıştı. Nitekim Bilecik'te 1918 ev yakılırken kalan 422 evin ise ancak yarısı oturulabilecek haldeydi.⁷⁷

Çolak İbrahim Bey birliğiyle beraber Güney Cephesi Komutanlığı emrine verilmesi üzerine Çokçalar'dan hareket ederek Sarıdayı'ya doğru ilerlemeye başladı. Yol üzerinde Yunanlıların çekiliş sırasında telefon hatlarını dahi bıraktıklarını görerek şaşkınlık yaşamıştı.⁷⁸ Sarıdağ köyüne ulaştığı vakit köylülerle tahkikat yapmış ve Yunan kuvvetlerinin Bozüyük istikametine yöneldiklerini öğrenmişti.⁷⁹ Sadece 27 top mermisi kaldığını görerek bu bölgede kalmasının tehlikeli olacağını düşünmüş ve Kızılcapınar'a yönelmiştir.⁸⁰ Arkasının Yunan kuvvetince kesilip kesilmediğini anlamak için de Kızılcapınar'a bir birlik gönderdi.

⁷³ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 55-56.

⁷⁴ ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 6-7.

⁷⁵ Genelkurmay, *TİH Batı Cephesi Birinci ...* 1999, C. 2, Ks. 3, s. 428.

⁷⁶ ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 7.

⁷⁷ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 56.

⁷⁸ ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 7.

⁷⁹ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 57.

⁸⁰ ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 7.

Kızılcapınar'a giden birlik yolda Meclis Muhafız Taburu'na rastladı. Taburdan Kızılcapınar'da Türk ordusuna ait bir süvari birliğinin olduğunu öğrendi. Ancak süvari birliği Yunan kuvvetlerinin bölgeye yaklaştığını öğrenip burayı boşaltmıştı.⁸¹ İbrahim Bey'in gönderdiği birlik Kızılcapınar'a yaklaştığı sırada kendilerine Rumca parola soruldu ve arkasından ateş açıldı. Yunan birliğinin gerilerden bir tabur destek alması üzerine İbrahim Bey'in göndermiş olduğu birlik müsademeye girmeyerek tümenle birlikte geceyi Ormangöze'de geçirdi.⁸²

Ormangöze'de geceyi geçiren tümen 2 Nisan 1921 tarihinde saat 7 evvelde topçusuyla Ormangöze'nin güney sırtlarından, tümenin diğer birlikleriyle de Kızılcapınar sırtlarına doğru Yunan kuvvetleri üzerine taarruz başlattı.⁸³ Yaşanan çatışmalar sonrası Yunan kuvvetleri Oğlakçı istikametinde durduruldu. Ardından da Yunan kuvvetlerinin bölgeden ricat etmesi sağlandı. Saat 10:30'da Batı Cephesi komutanlığından gelen emir doğrultusunda İbrahim Bey, birliğini toplayarak Sarıdayı istikametine yöneldi. Burada köylülerden yapılan tahkikatla Yunan kuvvetlerinin ricata devam ettiği öğrenildi. Bununla birlikte Yunan kuvvetlerinin çekilmesine rağmen yaşanan çatışmayla ilgili ilginç bir durum öğrenildi. Yunan ordusu daha önce ricat emri vermişti. Ancak İbrahim Bey'in daha önce buradan geçerek telefon hattını toplamış olması sebebiyle burada bulunan Yunan birliği ricat haberini alamamış ve burada kalmıştı. Böylece yaşanan müsademe ile de bozguna uğratılan Yunan birliği bölgeden atılmıştı. Bu durum 3 Nisan 1921 tarihinde İnegöl'de esir edilen Yunan teğmeni Toridis'in ve kıtaatının ifadesiyle de doğrulandı.

2-3 Nisan 1921 gecesini Sarıdayı'da geçiren İbrahim Bey, sabah saatlerinde bir Yunan birliğinin teçhizatını ve ağırlıklarını sürükleyerek ricat ettiklerini öğrendi. Hemen harekete geçerek Nazıfpaşa sırtlarında olan Yunan birliğine yetişti. Yunan birliği daha evvel hazırlanan siperler içinden İbrahim Bey'in kuvvetlerine ateş açmaya başladı. Kısa süren çatışma sonrası Yunan birliği buradan atıldı. Buradan İnegöl'e yönelen düşman topçu ateşiyile takibe alındı.⁸⁴

⁸¹ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 57.

⁸² ATASE Arşivi, İSH. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 7.

⁸³ ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 7-8.

⁸⁴ ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 8.

İnegöl'e doğru yapılan takip sırasında bütün köylerde kadın ve çocuklar, gözyaşları ve dualarla İbrahim Bey'in birliğini karşılamıştı. Bu vaziyet karşısında Türk askeri iyice coşarak büyük bir arzu ile Yunan kuvvetlerine saldırmış, onlara tüfeklerini ve otomatik tüfeklerini bir kez dahi kullanma fırsatı vermemişti. Bir saat içerisinde de yine gözyaşları ve dualarla birlikte İnegöl'e girilmişti. Cesaretlenen İnegöl halkı da ellerine geçirdikleri baltalarla Yunan askerlerine saldırmışlardı. İbrahim Bey'in İnegöl'e girmesinden yarım saat önce şehirde bulunan İtalyan, Fransız ve İngiliz müfettişleri otomobilleriyle firar etmişlerdi. İnegöl'de bulunan Yunan kumandanı ise topçu ateşi altında zorlukla kaçabilmişti. İbrahim Bey, 3 Nisan 1921 tarihi ile ilgili bilgi verdiği harp raporunda, bugün yapılan süvari hücumunu Viyana ve Venedik seferlerinde yapılan hücumlara benzeterek yapılan taarruzun önemini belirtmişti. İbrahim Bey, İnegöl'den kaçan Yunan kuvvetlerine son top mermisini de atmış ve ardından ateşi keserek geceyi İnegöl'de geçirmek üzere tertip almıştır. Yine harp raporuna göre İbrahim Bey, 3 Nisan 1921 tarihinde yapılan taarruz sonrasında İnegöl ve çevresinde iki otomobil, pek çok makineli ve otomatik tüfek, telefon malzemesi ele geçirdiğini ve 1000 kadar ölü bulunduğunu belirtmiştir. Kendi birliğinden ise ikisi ağır üç yaralı olduğunu ve birkaç askerinin telef olduğunu aktarmıştır.⁸⁵

4 Nisan 1921'de Güney Cephesi Kumandanlığına mühim bir Yunan kuvvetinin Hamzabey sırtlarından çekildiği bilgisi gelmişti. İbrahim Bey, derhal 28. Alay, makineli tüfek ve topçusu ile Hamzabey sırtlarına gitti. 29. Alayı ise İnegöl'de bıraktı.⁸⁶ Hamzabey'e yaklaşan Yunan kuvvetlerini karşılamak üzere 25 kişilik bir birliği de Akçapınar'a gönderdi. Akçapınar'a ulaşan birlik burada Yunan askerlerinin halk arasından 10 kişiyi süngü ile öldürüp yolun ortasına bırakmış olduklarını gördü.⁸⁷ İntikam duygusu ile dolan askerler yürüyüşünü hızlandırarak Yunan askerlerine yetişti ve girdiği çatışmada 40 kadar Yunan askeri ile bir yüzbaşıyı öldürdü.⁸⁸ İbrahim Bey'in gönderdiği birlik ise 3 ölü ve 5 yaralı

⁸⁵ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 9.

⁸⁶ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 10.

⁸⁷ Genelkurmay, *TİH Batı Cephesi Birinci ...* 1999, C. 2, Ks. 3, s. 504.

⁸⁸ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 10.

verdi. Böylece Yunan kuvvetleri çekilmelerini sürdürerek eski mevzileri olan Ayazma'ya kadar çekildi.⁸⁹

Yunan ordusunun Ayazma bölgesine kadar çekilmiş olmasıyla birlikte II. İnönü Muharebeleri de Türk ordusunun zaferiyle sonuçlanmış oluyordu. 3. Süvari Tümenine komutanlık eden İbrahim Bey'in, harp raporları incelendiğinde ne derece yararlılık gösterdiği açık bir şekilde anlaşılmaktadır.⁹⁰

II. İnönü zaferi sonrası Türk ordusu içinde Batı ve Güney cephe komutanlıkları arasında küçük problemler ortaya çıkmıştı. Bu durumu çözmek adına Mustafa Kemal Paşa 3 Mayıs 1921 tarihinde cephelerin birleştirilmesi kararını aldı.⁹¹ Mustafa Kemal Paşa Nutuk'ta bu düzenlemenin, Dumlupınar ve Aslıhanlar muharebelerinde alınan başarısızlık ve buna bağlı olarak askerın Güney Cephesi komutanına itimadının zedelenmesi sebebiyle yapıldığını belirtmektedir.⁹²

Cephede yapılan düzenleme sonrası ordu gruplar halinde tertip edilirken 3. Süvari Tümeni 1. Grup içinde yer almıştır. Tümen 27. 28. ve 29. Alaydan oluşmaya devam etmiştir.⁹³ Yunan ordusu 8 Temmuz 1921'de Bursa'dan hareketle taarruza geçmiştir. 3. Süvari Tümeni ise bu sırada İnegöl civarında düşmanı oyalama görevi ile görevlendirilmişti. Ancak Yunan ordusunun ilerleyişi karşısında kademeli olarak geri çekilmek zorunda kaldı. 13 Temmuz 1921 tarihi itibarıyla Yunan ordusu Bilecik'i ele geçirerek Aşağıköy'e kadar ilerledi.⁹⁴ Bununla birlikte 1. Grup komutanlığınca 15 Temmuz 1921'de yapılan değerlendirmeye göre Yunan ordusunun asıl kuvvetleriyle güney cephesinde ilerlediği, batı cephesinde bulunan Yunan kuvvetlerinin ise oyalama amacıyla hareket ettikleri tespit edilmişti. Ancak her ihtimale karşı 3. Süvari Tümenine Yeşildağ ile Çoçalar arasının katiyen tutulması emri verildi.

⁸⁹ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 11.

⁹⁰ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ... 2022*, s. 60.

⁹¹ Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı, *Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi Kütahya- Eskişehir Muharebeleri*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1974, C. 2, K. 4, s. 86.

⁹² Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk 1920-1927*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969, C: 2, s. 586.

⁹³ Rıdvan Bal, *Türk Kara Kuvvetlerinde Süvari Birlikleri (1920-1965)*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s. 59.

⁹⁴ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ... 2022*, s. 64.

16 Temmuz 1921’de Yunan ilerleyişinin kilit muharebelerinden biri gerçekleştirildi. Nasuhçal ve Yumruçal muharebelerinde 3. Kafkas tümeninin başarılı direnişi Yunan ordusunca aşıldı. Bu durum savunma hattında gedik açılmasına sebep olurken çok sayıda cephane Yunan kuvvetlerine bırakılarak Türk kuvvetlerinin düzensiz bir şekilde bölgeden çekilmesine sebep oldu.⁹⁵ Yunan ilerleyişinin durdurulması adına 16 Temmuz’da 1. 14. ve 3. Süvari Tümenlerinden oluşan bir süvari kolordusu kurulması planlandı. Komutası ise 5. Grup komutanı Albay Fahrettin Bey’e verildi. Grubun görevi Yunan taarruzlarına karşı Türk ordusunu toplanacağı mıntıkaya gidene kadar korumaktı.⁹⁶ Bu düzenlemeyle birlikte 17 Temmuz 1921’de verilen geri çekilme emriyle Türk ordusu mevzilerini bırakarak yürüyüşe geçti. Yunan ordusu ise ciddi bir mukavemetle karşılaşmadan Kütahya’ya girdi. Şehirde yaşayan Rum ve Ermeniler Yunan kuvvetlerini sevinçle karşıladı.⁹⁷

Mustafa Kemal Paşa bu vaziyet karşısında durum değerlendirmesi yaparak “*Orduyu, Eskişehir şimal ve cenubunda topladıktan sonra, düşman ordusuyla araya büyük bir mesafe koymak lazımdır ki, ordunun tanzim, tensik ve takviyesi mümkün olabilsin. Bunun için Sakarya şarkına kadar çekilmek caizdir*” demişti.⁹⁸ Mustafa Kemal Paşa’nın bu görüşleriyle Yunan ordusunun takip sırasında harekât üslerinden uzaklaşacağı ve zor durumda kalacağı, Türk ordusunun ise toparlanarak mevcut duruma karşı üstün bir pozisyon alacağını belirttiği anlaşılmaktadır.⁹⁹

Yunan ordusunun devam eden ileri harekâtı karşısında Türk ordusu çekilmesini devam ettirmiş, 19 Temmuz 1921 tarihinde Eskişehir Yunan kuvvetlerinin işgaline uğramıştır. Bu sırada Eskişehir’in güneyini örtmek üzere görevlendirilen 3. Süvari tümenine Mustafa Kemal Paşa’dan bir telgraf gelmişti. Mustafa Kemal paşa telgrafında “*Fahreddin Beyefendi ile birlikte olduğunuzu biliyorum. Fırkanız için güzel bir sahaya dâhil oldunuz. Parlak muvaffakiyetler dilerim*” diyerek Çolak İbrahim Bey’e

⁹⁵ Genelkurmay, *TİH Batı Cephesi Kütahya ...* 1974, C. 2, K. 4, s. 263,321,332.

⁹⁶ ATASE Arşivi, *İSH. Kol.* Kutu No: 1428 Gömlek No: 2; Belge No: 20.

⁹⁷ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 65-66.

⁹⁸ Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk 1920-1927, ...* 1969, C: 2, s. 608-609.

⁹⁹ Selahattin Tansel, *Mondros’tan Mudanya’ya Kadar*, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayınları, Ankara, 1974, C. IV, s. 102.

bizzat başarı dileklerini iletmiştir.¹⁰⁰ Bununla birlikte grup komutanı Fahrettin Bey Genelkurmay'a verdiği raporunda, 3. Süvari Tümeninin Sancarlı'da görevlendirildiğini ancak tümenin karşısında bulunan Yunan kuvvetleriyle çatışmaya girmeden çekildiğini bildirmişti. Bu sebeple tümen komutanını şiddetle azarladığını da iletmişti.¹⁰¹ Buna benzer şekilde 21 Temmuz 1921 tarihinde Genelkurmay'a gönderdiği raporunda İbrahim Bey'in muharebeler esnasında görevini hakkıyla yapmadığını, inatçı ve dik kafalı olduğunu ve bu tavırları sebebiyle onu muharebelerin en şiddetli alanlarında görevlendireceğini iletmişti.¹⁰²

Devam eden Yunan ilerleyişi karşısında Türk ordusu Sakarya nehrinin arkasına geçmek üzere emir almıştı. Ordunun çekilişi sırasında 3. Süvari tümeni Sivritepe'de mevzi alarak Kırız Dağı istikametinde Yunan kuvvetlerine baskın yapmakla görevlendirilmişti. Baskın görevi tümenin İbrahim Bey'den sonraki en üst sorumlusu olan Kurmay Binbaşı Hakkı Bey tarafından yapıldı. Başarılı bir baskın yapan Hakkı Bey 40 kadar Yunan askerini öldürdü. Bu başarılı baskını grup komutanı Albay Fahrettin Bey, İbrahim Bey'e bir telgraf göndererek kutladı ve daha büyük başarılar beklediğini belirtti. İbrahim Bey'de grup komutanından aldığı bu tebrik telgrafına nazaran birlik kumandanlarına bir telgraf gönderdi. İbrahim Bey telgrafında *"Ordumuzun muvaffakiyetini ikinci İnönü muharebesinde olduğu gibi bu defa da fırkamızın temin edeceğine kanaati kamilem olduğundan cümle arkadaşlara teşekkür eder fırkamızın namını tarihlerde görmeliğimizi cenabı haktan temenni ederim"* diyerek askerini tebrik etti.¹⁰³

Türk ordusunun Sakarya nehri arkasına geçmesiyle Kütahya - Eskişehir muharebeleri sona ermişti. Yunan ordusunun takip yapmasıyla ikmal merkezlerinden uzaklaşması Türk ordusunun yıkıcı bir etkiye maruz kalmadan Sakarya nehri arkasına geçmesini sağlamıştır. Burada Mustafa Kemal Paşa'nın ne kadar doğru bir tespit yaptığı ortadadır. Ancak ordunun Sakarya nehri doğusuna çekilmesi halkta hayal kırıklığına neden olmuştur. Öte yandan Mecliste de olumsuz bir hava

¹⁰⁰ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1428 Gömlek No: 2; Belge No: 24.

¹⁰¹ Genelkurmay, TİH Batı Cephesi Kütahya ... 1974, C. 2, K. 4, s. 432,436.

¹⁰²ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1198 Gömlek No: 101; Belge No: 1.

¹⁰³ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1428 Gömlek No: 2; Belge No: 26.

oluşmuş ve muhalefet sesini yükseltmeye başlamıştır.¹⁰⁴ Buna rağmen 4 Ağustos 1921'de Mustafa Kemal Paşa'ya Başkomutanlık yetkisi verilmiş ve Sakarya muharebesi hazırlıkları başlamıştır.

Sakarya muharebesi öncesi 3. Süvari Tümeni 5. Gruba bağlı olmaya devam ederken 27. 28. ve 29. Alaylardan oluşmaya devam etmekteydi. Yunan ileri harekâtının başlayacağı 14 Ağustos 1921'de 3. Süvari tümeni Ayaş'ta bulunuyordu. Asıl muharebelerin başlayacağı 23 Ağustos 1921 tarihine kadar cephede küçük çatışmalar yaşandı. Muharebelerin başlamasıyla ilk gün 5. Grup komutanlığının sorumluluğunda bulunan Mangal Dağı Yunan kuvvetlerince ele geçirilmiş ve bu durum olumsuz bir durum ortaya çıkarmıştı. Muharebe sırasında Tepeköy - Sinanlı civarında bulunan 3. Süvari tümeni de hiç mukavemet göstermeden Sinanlı'ya çekilmişti.¹⁰⁵ Mangal Dağı 23/24 Ağustos 1921'de tamamen boşaltılırken 3. Süvari tümeni 1. Grup emrine verildi. 1. Grup komutanı 25 Ağustos 1921'de 3. Süvari tümenine Köseaptallı kesiminde Yunan kuvvetlerinin karşılanacağını ve tümenin Yağcıkebir istikametinde muharebeye iştirak etmesini emretti. Ancak ertesi gün yaşanan muharebede 3. Süvari Tümeni hiçbir harekette bulunmadı.¹⁰⁶

26 Ağustos 1921'de savaşın kaderini değiştirecek savunma ve muhafaza hareketleri yapılmıştır. Mustafa Kemal Paşa, Ankara'da bulunan Refet Paşa'ya bir telgraf göndererek Ankara'nın boşaltılma ihtimali sebebiyle gerekli tertibatın alınmasını iletmiştir.¹⁰⁷ Ayrıca Mustafa Kemal Paşa iradesinden hiç bir şey kaybetmeyerek Sakarya Savaşının kaderini etkileyen tarihi emrini vermiştir: "*Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O satıh, bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı, vatanışın kaniyle islanmadıkça, terk olunamaz.*"¹⁰⁸

27 Ağustos 1921 tarihinde, daha önce geçici olarak 5. Tümen emrine verilen 3. Süvari tümeninden Balçıhasan köyüne çekilmesi ve burayı

¹⁰⁴ Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk 1920-1927*, ... 1969, C: 2, s. 610.

¹⁰⁵ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ... 2022*, s. 75-76.

¹⁰⁶ Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı, *Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi Sakarya Meydan Muharebesi (23 Ağustos-13 Eylül 1921) ve Sonraki Harekât (14 Eylül-10 Ekim 1921)*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1973, C: 2, K: 5, s. 42-43.

¹⁰⁷ Baki Vandemir, *Türk İstiklal Savaşı'nda Sakarya'dan Mudanya'ya*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006, s. 38.

¹⁰⁸ Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk 1920-1927*, ... 1969, C: 2, s. 618.

savunması emredilmişti. Ancak İbrahim Bey komutasındaki tümen sebepsiz bir şekilde buradan çekilmiş ve bu çekilme savunma hattını olumsuz etkilemişti. Yunan birlikleri ise bölgeyi kolayca ele geçirdi. 5. Tümen komutanı durumu Grup Komutanlığına bildirirken İbrahim Bey'e de bir telgraf gönderdi. Telgrafında *"Ben size Balcıhasan (Balcıkhisar)'ı savunmanızı ve emirsiz burayı terk etmemenizi yazmıştım. Siz orduyu ileride bıraktınız, geri gidiyorsunuz. Ordu bu hatta kesin muharebe verecektir. Balcıhasanın en çok iki kilometre kuzeyinde behemehâl durunuz"* diyerek İbrahim Bey'i uyardı.¹⁰⁹

31 Ağustos 1921'e gelindiğinde Yunan kuvvetleri Çal kesimine gelmiş ve ileri hareketlerini devam ettirmek istemişti. 4 Eylül'e kadar ilerleme kaydedemeyen Yunan kuvvetleri Türk ordusu tarafından başarıyla durduruldu. Bu tarihten itibaren cephede durgunluk hâkim oldu. Batı Cephesi Komutanlığı Yunan kuvvetlerinin ilerleyememelerini değerlendirerek 10 Eylül 1921'de karşı taarruz yapma kararı aldı. 3. Süvari tümenine ise Mangal Dağını geri alma görevi verildi. Verilen emir gereği 10 Eylül'de bütün cephelerde Türk ordusu taarruza geçti. Yunan kuvvetleri Türk taarruzu karşısında çekilmek zorunda kaldı. 3. Süvari tümeni de verilen görevi başarıyla yerine getirerek Mangal Dağını ele geçirdi. Böylelikle bölgede yaşanan muharebeler sona erdi.

Yunan ordusu 13 Eylül 1921 itibarıyla Türk savunmasını yıkamayarak çekilme kararı almıştır. Sakarya Muharebelerinin sona ermesiyle ordu düzeninde değişikliğe gidilmiştir. Grup komutanlıkları yerine kolordu komutanlıkları kurulmuştur. Bu düzenleme içinde 3. Süvari tümeni, 2. ve 14. Süvari tümenleriyle birlikte Albay Fahrettin Bey komutasında oluşturulan 5. Kolordu komutanlığı bünyesinde yer almıştır.¹¹⁰ Bununla birlikte Türk ordusu Yunan kuvvetleriyle kesin bir muharebeye girmeyerek takip ve baskın hareketleriyle yıpratma stratejisi edinmiş ve harekete geçmiştir.¹¹¹ 5 Ekim 1921 tarihine kadar Afyon yönünde ilerleyen ve karşısına çıkan küçük Yunan birliklerini geri atan 5. Kolordu, 3. Süvari tümeninin Afyon - Kütahya demir yolunu tahrip etmek amacıyla Gazlıgöl'e baskın yapma isteğine olumlu karşılık vermişti. Ancak baskın yapılacak bölge için yeterli keşif yapılamamış ve Yunan

¹⁰⁹ Genelkurmay, *TİH Batı Cephesi Sakarya ...* 1973, C: 2, K: 5, s. 75.

¹¹⁰ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 78-82.

¹¹¹ Genelkurmay, *TİH Batı Cephesi Sakarya ...* 1973, C: 2, K: 5, s. 330.

kuvvetlerinin bölgeye hâkim oldukları anlaşılammıştı. Demiryolu istasyonuna yaklaşan tümen, bombaları hazırlayacağı vakit Yunan kuvvetlerinin baskınına uğrayarak çekilmek zorunda kaldı.¹¹² 10 Ekim 1921 tarihinde 5. Kolordu komutanlığı tarafından tümene Bolvadin'e gitmesi emredildi. Tümen emir gereği yola çıkarken Afyon'da bulunan ordu Ali İhsan Sabis komutasına verildi.¹¹³ Çolak İbrahim Bey ise Sakarya Muharebelerinden sonra 12 Eylül 1921'de yarbaylığa terfi ettirildi.¹¹⁴

Bir yıl kadar süren hazırlıklar sonunda 20 Ağustos 1922 tarihinde Başkomutan Mustafa Kemal Paşa Akşehir'e gelerek burada ordu komutanlarıyla Batı Cephesi Komutanlığı karargâhında son değişiklikleri yapmış ve taarruz harekâtının başlangıcı olarak 26 Ağustos 1922 tarihini belirlemiştir.¹¹⁵

Taarruz planı kapsamında 3. Süvari tümeni, 6. 8. ve 14. Piyade tümenleri ile birlikte 1. Ordu kapsamında yer almaktaydı. Plana göre tümen Çal kuzeyinden Uşak - Ulubey istikametinde ilerleme ve bölgede bulunan demiryolunu tahrip etme görevi ile görevlendirildi.¹¹⁶ İbrahim Bey, bu kapsamda Köprübaşı mevziinde bulunan demiryolu köprüsüne hareket kararı aldı. 19 Ağustos 1922 sabah saatlerinde harekete geçerek, güzergâhı üzerindeki Yunan karakolunu aşip bölgede bulunan nehri geçti. Nehrin karşı yakasındaki Yunan birliği ile müsademeye girdi ve Yunan birliğini geriye atmayı başardı. Ardından Köprübaşı'nı ele geçirerek demiryolu güzergâhını başarılı bir şekilde tahrip etti.¹¹⁷

24 Ağustos 1922'de Mustafa Kemal Paşa 1. Ordu karargâhına geldi. Genelkurmay Başkanlığı ve Batı Cephesi Komutanlığı karargâhları ile ertesi gün Kocatepe'ye yerleşti. 26 Ağustos 1922 sabahı yapılacak

¹¹² Baki Vandemir, *Türk İstiklal Savaşı'nda ...* 2006, s. 285-286.

¹¹³ Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı, *Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi Sakarya Meydan Muharebesi Öncesi Olaylar ve Mevzi İlerisindeki Harekât (25 Temmuz-22 Ağustos 1921)*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1995, C: 2, K: 5, s. 362.

¹¹⁴ Azmi Süslü, Mustafa Balcıoğlu, *Atatürk'ün Silah Arkadaşları ...* 1999, s. 85.

¹¹⁵ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 87-91.

¹¹⁶ Genelkurmay Başkanlığı, *Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi Büyük Taarruz (1-31 Temmuz 1922)*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1995, C: 2, K: 6, s. 27.

¹¹⁷ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 92.

harekât için tüm ordu birliklerine gerekli emirler verilirken 3. Süvari tümenine ise Uşak istikametinde taarruz yapması emredildi.¹¹⁸

26 Ağustos 1922 sabah saat 5'te önce topçu ateşi ardından piyadelerin ilerleyişi ile harekât başladı. Mustafa Kemal Paşa, Fevzi Paşa, İsmet Paşa ve 1. Ordu Komutanı Nureddin Paşa gün ağarmadan Kocatepe'deki gözetleme yerine gelmişlerdi.¹¹⁹ Taarruzun başlamasıyla Yunan ordusu savunma düzeni almaya çalışsa da yaşanan çatışmalarla Tür ordusu ilk gün hedefledikleri mevzilere başarıyla ulaştı.¹²⁰ Türk ordusunun ilk gün yaptığı başarılı taarruz Büyük Millet Meclisi'nde coşkuyla karşılandı. Heyet-i Vükela reisi Rauf Orbay aracılığıyla orduya tebrik telgrafı gönderildi ve başarı dilekleri iletildi.¹²¹

3. Süvari tümeni ise Uşak - Ulubey istikametinde aldığı emir üzerine harekete geçerek Mendelen (Medele) köyünde bulunan bir Yunan birliği ile çatışmaya girerek geri atmayı başardı. 27 Ağustos 1922 tarihinde Türk ordusunun Afyon'u Yunan ordusundan almasıyla 1. Ordu'ya İzmir istikametine yönelmesi, 2. Orduya da Eskişehir - Kütahya istikametine gitmesi emredildi.¹²² Bu kapsamda 3. Süvari tümenine de İzmir istikametine ilerlemesi emri verildi.¹²³ Emir doğrultusunda harekete geçen İbrahim Bey, Çakaldamları yakınında bulunan demiryolunu ve köprüyü tahrip etmek üzere harekete geçti. Bölgede bulunan Yunan birliği ile yaptığı çatışma sonrası demiryolunu ve telgraf hatlarını tahrip etti. Yunan kuvvetlerinin geriden destek almasıyla köprü tahrip edilemedi ve tümen çekilmek zorunda kaldı.¹²⁴ Bu tarihten itibaren tümen ile ordu arasındaki haberleşme uzunca bir süre kopacak ve tümen İbrahim Bey'in komutasında ilerlemeye devam edecekti.

30 Ağustos 1922 tarihine Başkomutan Mustafa Kemal Paşa Akçaşehir'e geldi. Çal - İşören - Aslıhanlar kesiminde 4. Kolordu tarafından başarılı bir hareket gerçekleştirilerek Yunan kuvvetleri

¹¹⁸ Genelkurmay, *TİH Batı Cephesi Büyük ...* 1995, C: 2, K: 6, s. 58.

¹¹⁹ Mahmut Goloğlu, *Milli Mücadele Tarihi IV 1921-1922 Cumhuriyete Doğru*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010, s. 342.

¹²⁰ Selahattin Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar...* 1974, C. IV, s. 163.

¹²¹ Rauf Orbay, *Cehennem Değirmeni Siyasi Hatıralarım 2*, Emre Yayınları, İstanbul, 1993, s. 82.

¹²² ATBD, B: 1375, 1967: 60.

¹²³ ATBD, B: 1383, 1967: 61.

¹²⁴ Genelkurmay, *TİH Batı Cephesi Büyük ...* 1995, C: 2, K: 6, s. 180-181.

mağlup edilmişti. Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın nezareti altında gerçekleşmesi sebebiyle bu muharebeye Başkumandan Muharebesi adı verildi. 31 Ağustos 1922 itibarıyla ordu komutanlığına gelen raporlarda Yunan ordusunun asıl kuvvetlerinin imha edildiği anlaşıldı.¹²⁵ Yaşanan başarılı muharebeler sonrasında Başkomutan Mustafa Kemal Paşa Türk ordusunun hedefini belirleyen emrini verdi; "*Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!...*"¹²⁶

Türk ordusu ileri hareketine devam ederek 1 Eylül 1922'de Uşak'ı, 2 Eylül'de Eskişehir'i, 3 Eylül'de Kütahya'yı Yunan ordusundan kurtarmaktayken 3. Süvari tümeni ile haberleşme sıkıntısı devam etmekteydi. İbrahim Bey, bu süre içinde yürüyüşüne devam ederek 4 Eylül 1922 tarihinde Kiraz'a kadar gelmişti. Ertesi gün öğle vakti Ödemiş'e girmiş ve burada bulunduğu sırada Tire'ye bir birlik göndermişti. İbrahim Bey'in bölgeye ulaşmasından evvel Yunan kuvvetleri 2 Eylül'de Ödemiş'ten, 4 Eylül'de de Tirenden çekilmişti. Böylece İbrahim Bey adı geçen yerlerde asayişi sağladı.¹²⁷

3. Süvari tümeni Pertek çayı civarında Yunan ve Türk birliklerinin muharebe içinde olduğunu öğrenince derhal muharebeye katılmak üzere harekete geçti ve yaptığı taarruzla Yunan birliğini Torbalı ovası sırtlarına çekilmeye mecbur bıraktı. Devam eden ilerleme sonucunda İbrahim Bey, Torbalı'ya girerek şehri Yunan işgalinden kurtardı. Torbalı'da bulunduğu vakit kuvvetli bir müfrezesini Gaziemir'de bulunan havaalanını tahrip etmek üzere görevlendirdi. Müfreme havaalanını tahrip ederken 3 Yunan uçağını da kullanılamaz hale getirdi. Bunun ardından tümen geceyi Torbalı'da geçirmek üzere düzen aldı.¹²⁸

9 Eylül 1922'de Türk ordusu Turgutlu ve Karşıyaka'ya girdi. Yüzbaşı Şerafettin hükümet konağına Türk bayrağını çekmek üzere harekete geçtiği vakit bir Rum'un attığı bomba ile yaralandı. Buna rağmen hükümet konağı direğine Türk bayrağını çekerek İzmir'in kurtuluşunu ilan etti.¹²⁹ 3. Süvari tümeni, bulunduğu Torbalı kesiminde Kuşburnu civarında Yunan birliği olduğunu keşif faaliyetiyle anladı ve harekete

¹²⁵ Selahattin Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar ...*1974, C. IV, s. 167-168.

¹²⁶ ATBD, B: 1634, 1976: 75.

¹²⁷ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 99.

¹²⁸ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 100.

¹²⁹ ATBD, B: 1436, 1968: 64.

geçti. 9 Eylül 1922'de Yunan kuvvetlerini bu bölgeden geriye atarken, ertesi gün ise Seydiköy kesimine kadar ilerledi.¹³⁰ İzmir'in Türk ordusunca alınmasından sonra Urla yarımadasında kalan Yunan kuvvetlerinin üzerine gidilmek üzere harekete geçildi. Bu görev için 5. Süvari Kolordusu görevlendirilirken 3. Süvari tümeni de bu kolordu emrine verildi. İbrahim Bey Urla'nın temizlenmesi kapsamında harekete geçerek Urla'ya yöneldiği vakit, iki Yunan birliğine rastladı. Müsademeye girerek Yunan birliğine 30 ölü verdirdi ve 42 esir aldı. Kaçabilen Yunan askerleri ise Sığircık'ta bekleyen yelkenli ile kurtulabildiler.¹³¹

5. Süvari Kolordusu gün gün ilerleyerek 15/16 Eylül 1922 itibarıyla Çeşme'nin de Yunan kuvvetleri tarafından boşaltılmasıyla bölgeye hâkim oldu. Böylece Yunan ordusu Anadolu'dan tamamen atıldı. İbrahim Bey, Büyük Taarruz'un bitmesinin ardından 12 Eylül 1922 tarihinde Albaylığa terfi etti. Askerlik mesleğine 14 Aralık 1923 tarihine kadar devam eden İbrahim Bey, kendi isteğiyle emekliliğe ayrıldı. 3. Süvari tümeni ise 15 Aralık 1922'de lağvedilerek mevcudu 1. Ordu emrine verildi.¹³²

Milli Mücadele yıllarında özellikle İngilizlerin politikası doğrultusunda hareket eden Yunan ordusu, Anadolu'da yüzyıllarca birlikte yaşayan Türk ve Rum halka ağır bedeller ödetmiştir. Anadolu coğrafyası sakinleri emperyal güçlerin Yunanlıları bölgeye getirmesiyle kendilerini savaşın ortasında bulmuştur. Bununla birlikte Anadolu işgali sırasında Yunan ordusunun % 30'unu yerli Rum halkı oluşturmuştur. Rumlar Yunanlılar ile aynı etnik unsur olmalarıyla Yunan ordusu saflarına katılmıştır. Ancak işgalin yaşandığı döneme dikkatle bakıldığında Rumların büyük bir ikilem içinde kaldıkları görülür. Her ne kadar Rumların Yunan askerleriyle birlikte bölgedeki Türk vatandaşlara ağır travmalar yaşattığı değişmez bir gerçek olsa da dönemin şartlarına empati kurularak bakılması gerektiği de yadsınamaz bir durumdur. Yunan ordusunun Batı Anadolu'yu işgali sırasında Rumları orduya çağırması ve aksini yapanların devlete isyan suçuyla yargılanacağını belirtmesiyle beraber, Türk hükümeti de Yunan ordusuna katılacak Rumları vatana ihanet ile yargılayacağını belirtmiştir. O dönem işgal bölgelerinde yaşayan

¹³⁰ Genelkurmay, *TİH Batı Cephesi Büyük ...* 1995, C: 2, K: 6, s. 184-185.

¹³¹ Genelkurmay, *TİH Batı Cephesi Büyük ...* 1995, C: 2, K: 6, s. 194-195.

¹³² Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 103.

Rumların nasıl bir zor karar karşısında kaldıklarını göstermesi bakımından dikkate değerdir.¹³³

Çolak İbrahim Bey'in Mebusluk Yılları

Büyük Taarruzun Türk ordusunun zaferiyle bitmesinin ardından sıra barış yapılmasına gelmişti. 20 Kasım 1922'de Lozan'da başlayan görüşmeler sırasında Büyük Millet Meclisi'nde ise görüşmelere dair sert tartışmalar oluyordu. Anlaşma sürecini tehlikeye atmamak adına Mustafa Kemal Paşa seçimlere gidilmesine karar verdi.¹³⁴ 1923 yılında iki kademeli seçim usulüne göre yapılan seçimlerde İbrahim Bey, ikinci seçmenden 398 oy alarak Ertuğrul mebusu oldu. Meclisin ikinci dönemi olan bu dönemde İbrahim Bey'le birlikte Dr. Fikret Bey, Rasim Bey, Halil Bey, Ahmed İffet Bey Ertuğrul Sancağının diğer mebusları olmuştur.¹³⁵

Büyük Millet Meclisi'nin 11 Ağustos 1923 tarihinde açılmasıyla birlikte yapılan oturumda İbrahim Bey diğer tüm mebuslarla birlikte yemin ederek görevine başlamıştır.¹³⁶ Meclis çalışmaları kapsamında, 27 Eylül 1923 tarihinde, vatanın geçirdiği zor dönemlerde askerlik yapanların savaş sonrası sefil hale düştükleri ve bu gibi kimseler hakkında düzenleme yapılmasıyla ilgili, İbrahim Bey'in de aralarında olduğu bir grup milletvekili tarafından takrir hazırlanarak meclise sunulmuştu. Sunulan takrir meclisteki mebusların oylarıyla kabul edilirken,¹³⁷ İbrahim Bey'in askerlik mesleğinden gelmesi sebebiyle ordu mensuplarının durumlarının iyileştirilmesine verdiği önem dikkate değerdir. Takrir ile 1923 yılı sonuna kadar açıkta olan askerlere tam maaş ve ödenek verilmesi kabul edilmiştir.¹³⁸

23 Eylül 1923 tarihinde meclisin gizli oturumu sırasında, Meşrutiyetin ilanından şimdiye kadar Osmanlı topraklarında hizmet eden askerlerin ve ailelerin durumu görüşülmekteydi. Söz alan mebusların asker ve aileleri hakkında yaptıkları konuşmalardan durumun önemini yeterince

¹³³ Taner Bilgin, *Savaş Yıllarında Anadolu Rumlarının Yaşadığı İkilem (1919-1922)*, Vakanüvis- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi, S. 1, No. 1, 2016, s. 47-55.

¹³⁴ Erdal Aydoğan – Tansu Barış Mahmutoğlu, *Mustafa Kemal Atatürk Döneminde Yapılan Seçimler ve Karakteristik Özellikleri, Tarihin Peşinde*, S. 10, 2013, s. 116.

¹³⁵ *İbrahim Çolak Bey'in Seçim Mazbatası*, TBMM Arşivi, Dönem 2, Sicil No: 498.

¹³⁶ TBMM ZC, C.1, D.2, İçt.1, 11.08.1923, s. 4-7.

¹³⁷ TBMM ZC, C.2, D.2, İçt.1, 27.09.1923, s. 345-346.

¹³⁸ TBMM ZC, C.2, D.2, İçt.1, 06.10.1923, s. 548.

değerlendirmeden yorum yaptıkları ortaya çıkmıştı. Bu durumu gören İbrahim Bey söz alarak;

“İki günden beri devam eden müzakereden bunların ahvali hususiyelerine vâkıf olmadığınızı anlıyorum. Bir zabıt kalmış, bir zabıt İstanbul’da kalmış. Bu zabıt nerede nasıl kalmış, ne için kalmış? Bu zabıt nasıl gelebilir, parası var mıdır, harcırah gönderilmiş midir, evine ailesine para bırakılmış mıdır veyahut bırakılabilir mi? Bunu düşünmüyoruz ve doğrudan doğruya ceffkalem kararımızı veriyoruz. Bu esbablara binaen bu maddenin diğer maddeler gibi encümene havalesini ve ondan sonra umumunun müzakeresini talep ederim”

demmişti. Bu konuşmasıyla askerlik mesleğini icra edenler hakkında yeterince değerlendirme yapılmadan yorumlar yapıldığını vurgulamış ve encümene havalesini önermişti.¹³⁹

18 Ekim 1923 tarihinde yapılan mecliste görüşmelerinde, terhis edilen yedek subaylara bütçe tahsisi ve ödenek ayrılması ile ilgili kanun maddesi bulunmaktaydı. Önerilen kanun maddesinde 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir’in işgalinden Sakarya savaşına kadar orduya katılanlara dört maaş, Sakarya Savaşı’ndan sonrakilere üç maaş verilir cümlesi geçmekteydi. İbrahim Bey kanun maddesine *“Kuvayı muntazamada hizmet ederek terhis edilmiş Milis zabitanına dört maaş ve tahsisat verilir”* cümlesinin eklenmesi hususunda öneride bulundu. Fakat mecliste bulunan mebuslarca *“Hayır, yağmadır bu”* şeklinde tepkiler oluşmuş ve İbrahim Bey’in önerisi reddedilmişti.¹⁴⁰

9 Ocak 1924 tarihinde mecliste İstiklal Savaşı’nda sakat kalanlara maaş ve ödenek tahsisi ile ilgili kanun görüşmeleri yapılmıştı. İbrahim Bey bu kanun maddesine olumlu oy kullanarak yasalaşmasına katkı sundu.¹⁴¹ İbrahim Bey askerlik mesleği sebebiyle mecliste görüşülen ve asker ve ailelerini ilgilendiren konulara müdahil olmuş, yapılan oylamalarda müspet oy kullanmıştır.

Askerlik mesleği yanında iyi bir girişimci olan İbrahim Bey, mecliste görüşülen iktisadi konulara da katkı sunmuştur. 11 Şubat 1924 tarihinde Ağnam Resmî ile ilgili görüşmeler sırasında İran develerinin yurt içindeki

¹³⁹TBMM GZC, C.4, D.2, 22.09.1923, s. 261-268.

¹⁴⁰TBMM ZC, C.2, D.2, İçt.1, 18.10.1923, s. 754-795.

¹⁴¹TBMM ZC, C.5, D.2, İçt.1, 09.01.1924, s. 38-39.

faaliyetlerinden vergi alınıp alınmamasıyla ilgili bir karışıklık ortaya çıkmıştı. İbrahim Bey konuyla ilgili söz alarak;

“Efendim, bunda fazla endişeye mahal yoktur. Meselâ İran’da bulunan İran malı kendi develeriyle bizim arazimize - meselâ Trabzon’a veya sair iskelelere - geldiği zaman bittabi bizim iskelelerde bizim olmayan bu hayvanlardan Sayım Resmi alamayız. Fakat mütekebil bir muamele koyduk. Yani eğer aynı surette bize mensup develer dahi Trabzon’dan İran’a ait emtia ve eşya götürdüklerinde İran dahi aynı suretle mütekebil şerait ile almayacaktır. Binaenaleyh bu gibi hususat ticaret mukaveleleri ile taayyün edecektir. Aynı zamanda bu develer transit eşyasını nakletmeyip de bize ait dâhilde istihlâk edilecek emtia nakledecek olurlarsa o zaman Sayım Resmi alınır. O kaydımız da vardır”

demiş ve konuya açıklık getirerek, İran develerinin ticari faaliyetler esnasında yurt içine girmesiyle vergi alınmayacağını, ancak yurt içindeki faaliyetlerinde verginin alınacağını belirtmiştir.¹⁴²

3 Mart 1924 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti’nin yapısını tayin eden çok önemli kanunlar çıkarılmıştı. İbrahim Bey, Hilafetin kaldırılması ve Osmanlı Hanedanı’nın yurtdışına çıkarılmasıyla ilgili kanunu, başta Urfa mebusu Şeyh Saffet Efendi ve 53 mebusla birlikte hazırlayarak, askeri hayatı boyunca yapmış olduğu faaliyetler kadar önemli bir katkı sunmuştur. Şeriye ve Evkaf Vekâleti ile Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Vekâletinin kaldırılmasına yönelik kanunlar için de olumlu oy kullanmıştır. Yine Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nu için müspet oy kullanarak kanunun yasalaşmasına katkıda bulunmuştur.¹⁴³

9 Nisan 1924 tarihindeki meclis oturumunda, ülke içinde üretilen üzüm ve incirlerin ihracatı sırasında lazım olan kasaların yapımında kullanılan kerestelerin ithal edilmesinin sebepleri konuşulmaktaydı. İbrahim Bey, Bozüyük Kereste Fabrikası’nın da sahibi olması sebebiyle konuyla ilgili ihtisası bulunmaktaydı. Konuyla ilgili söz alarak; *“Memlekette İzmir ihtiyacını temin edecek fabrika mevcut olmadığı gibi kereste tüccarları memleketin imarı için lâzım olan keresteyi yetiştirmekten şimdilik aciz olduklarından kabulünü teklif ederim”* demiş ve durumun şimdilik bir acizyet içerdiğini belirtmiştir.¹⁴⁴

¹⁴²TBMM ZC, C.5, D.2, İçt.1, 11.02.1924, s. 701-702.

¹⁴³ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 109.

¹⁴⁴TBMM ZC, C.8, D.2, İçt.2, 09.04.1924, s. 489.

1927 yılında yapılan seçimlerde İbrahim Bey yeniden Cumhuriyet Halk Fırkası tarafından Bilecik mebusu olarak gösterilmiştir. Seçimlerle ilgili Bilecik Gazetesi; “*Bilecik, Gölpazarı, Osmaneli, Bozüyük kazaları müntehabı sani intihabatı neticelenmiş ve halk müttefikan reylerini fırka namzetlerine vermişlerdir*” şeklinde haber yaparak okuyucusunu bilgilendirmiştir.¹⁴⁵ Seçimlerden önce ise Ertuğrul sancağı 1924 yılında yapılan düzenlemeyle kapsadığı bölge olarak küçültülmüş ve ismi Bilecik olarak değiştirilmiştir. Bu bakımdan milletvekili sayısı da düşürülerek İbrahim Bey’le birlikte Dr. Fikret Bey ve Rasim Bey Bilecik milletvekili olarak meclise girmiştir.¹⁴⁶

Büyük Millet Meclisi’nin II. dönemi 1 Kasım 1927 tarihli meclis oturumuyla başlamıştır. İbrahim Bey, bu dönemde de mecliste aktif bir rol oynamıştır. Müdafaa-i Milliye Encümenliğinde görev alan¹⁴⁷ İbrahim Bey, meclisteki kanun görüşmelerin de hazır bulunarak kanun kabul oylamalarında genellikle olumlu oy kullanmıştır. Meclis görüşmelerinde ise herhangi bir konuda söz almamıştır.

Meclisin IV. dönemi için 1931 yılında yapılan seçimlere gidilen süreç içerisinde çok partili hayata geçiş denemesi yapılmıştır. Bu kapsamda 1930 yılında Cumhuriyet Halk Fırkasından ayrılan 13 mebus, Serbest Cumhuriyet Fırkasını Fethi (Okyar) Bey’in önderliğinde kurmuştur. Fırkaya katılanlar arasında Bilecik mebusu Rasim Bey’de bulunmuştur.¹⁴⁸ Bilindiği üzere yeni kurulan fırka 1930 belediye seçimlerinde halktan rağbet görmüş, İzmir mitingi öncesinde yaşanan olaylar sebebiyle de Fethi Bey fırkayı feshetmiştir.¹⁴⁹ Yaşanan kısa süreli çok partili dönem sonrası 1931 yılı seçimleri ise yeniden tek parti olarak yapılacaktır.

Mustafa Kemal Paşa yurdun her tarafında yaptığı geziler ve edindiği izlenimler sonucunda, 3 Mart 1931 tarihinde seçimlerin yenilenmesini uygun görerek seçimlere gidilmesine karar verdi. Cumhuriyet Halk

¹⁴⁵ *Bilecik*, 09 Ağustos 1927, s. 3.

¹⁴⁶ MÜCAHİT KAYABAŞI, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 115.

¹⁴⁷ TBMM ZC, C.1, D.3, İÇT.1, 05.11.1927, s. 22.

¹⁴⁸ Ahmet Demirel, *Tek Partinin İktidarı Türkiye’de Seçimler ve Siyaset (1923-1946)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, s. 89-90.

¹⁴⁹ Erdal Aydoğan - Tansu Barış Mahmutoğlu, *Mustafa Kemal Atatürk ...* 2013, s. 122-125.

Firkasının adayları, Mustafa Kemal Paşa'nın yayınladığı seçim beyannamesi ile belirlendi. Buna göre Bilecik mebusluğu için seçime girecek adaylar İbrahim Bey, Hayrettin Bey ve Salih Bey oldu.¹⁵⁰

Seçimlerde İbrahim Bey, Bilecik bölgesindeki 288 ikinci seçmenden 276'sının oyunu alırken, Bilecik bölgesinin diğer adayları da ikinci seçmenlerden aynı oyu alarak meclise girdi. İbrahim Bey'le birlikte aynı oyu alarak meclise giren Bilecik'in diğer mebusları ise Salih Bey ile Hayrettin Bey oldu.¹⁵¹ Meclisin IV. dönemi boyunca meclis çalışma hayatı olarak aktif olmaktan uzak bir görüntü çizen İbrahim Bey, 16 Kasım 1931 tarihinde Muamele Vergisi Kanunu ile ilgili meclise bir tahrir sundu. Kanun maddesine göre 1927-28 yılları arasında faaliyette bulunan sanayicilerin, Muamele Vergisi kapsamında olan borçlarının primlere karşılık tutulması ile ilgili bir düzenleme söz konusuydu. İbrahim Bey kanun maddesinin hazırlanması esnasında 1929-30 yıllarının sehven unutulduğunu belirtmesiyle birlikte bu durumun düzeltilmesini talep etti. Konuyla ilgili meclise sunduğu tahrir Bütçe Encümenliğine gönderildi. Encümenlik, konuyla ilgili bir düzenleme yaparak meclise gönderdi. Ancak yapılan düzenleme mecliste bulunan mebusların oylarıyla kabul edilmedi.¹⁵²

İbrahim Bey meclisin bu IV. dönemi boyunca başka herhangi bir konuda mecliste söz almazken muhtelif konularda yapılan kanun görüşmelerine iştirak ederek olumlu oyları ile kanunların kabulüne katkı sunmuştur.

5 Aralık 1934 tarihinde İsmet İnönü önderliğinde bir grup mebusun meclise sundukları önerge ile seçimlerin yenilenmesi kararı alınmıştır. Seçimlere gidilirken Teşkilat-ı Esasiye kanunu ile kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmiştir.¹⁵³ Yapılan seçimlerde 17 kadın mebus adayı meclise girmiştir.¹⁵⁴ Bununla birlikte 21 Haziran 1934'de kabul edilen Soyadı Kanunu, dönemin önemli gelişmelerinden biridir. Soyadı Kanunu

¹⁵⁰Bilecik, 23 Nisan 1931, s. 1-4.

¹⁵¹İbrahim Çolak Bey'in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Dönem 4, Sicil No: 498.

¹⁵²TBMM ZC, C.5, D.4, İkt.2, 26.12.1931, s. 117-118.

¹⁵³ Sevilay Özer, Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkı Verilmesinin Türk Kamuoyundaki Yankıları, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 2013, C. 29, S. 85, s. 147.

¹⁵⁴ İhsan Güneş, TPT TBMM V. Dönem (1935-1939), TBMM Vakfı Yayınları, 2001, C. 1, s. 44-47.

ile İbrahim Bey, “Çolak” olan lakabını soyadı olarak almıştır.¹⁵⁵ 1935 yılı seçimlerinde Cumhuriyet Halk Fırkası Bilecik için İbrahim Bey ile birlikte Salih Bozok ve Dr. General Besim Ömer’i aday göstermiştir.¹⁵⁶ Yapılan seçimlerde Bilecik için aday gösterilen isimlerin tümü 317 ikinci seçmenin 300’ünün oyunu kazanarak meclise girmiştir.¹⁵⁷

İbrahim Bey mebusluk hayatının son dönemi olacak olan, meclisin V. Dönemi boyunca meclis çalışmalarına çok az katılmıştır. 1936 yılında imzalanan Montrö Boğazlar Sözleşmesinin boğazlar ile ilgili kısımlarının mecliste onaylanma oturumları, kurum ve kuruluş bütçe görüşmeleri, Atatürk’ün cenaze masrafları için ödenek görüşmeleri gibi çeşitli konularda yapılan meclis oylamalarında olumlu oy kullanmıştır.¹⁵⁸

1 Kasım 1937 tarihinde İbrahim Çolak, Eskişehir milletvekili Osman Işın ve Muğla milletvekili Yunus Nadi hakkında dokunulmazlığın kaldırılması kararıyla ilgili Başvekâlet tezkeresi hazırlanarak meclise sunulmuştur.¹⁵⁹ Konu hakkındaki tezkere;

“Devlet ormanlarından izinsiz ağaç kesmekten suçlu eski Bozüyük - Karaburun ormanları müteahhidi ve halen Bilecik mebusu İbrahim Çolak hakkındaki duruşmanın yapılabilmesi için teşriî masuniyetinin kaldırılması Bursa Cumhuriyet müddeiumumiliğinden istenildiği Adliye vekillliğinden alınan 8 - X - 1937 tarihli ve Ceza iş. U. Md. 378/266 sayılı tezkerede bildirilmiş ve bu işe aid evrak bilece sunulmuştur.

Gereğinin yapılmasına ve sonunun bildirilmesine müsaadelerini rica ederim.”

Şeklinde sunularak Adliye ve Teşkilat-ı Esasiye encümenliğine gönderilmiştir. Konu hakkında inceleme yapılarak;

“İbrahim Çolak’a isnad olunan suçun teşkilâtı esasiye kanununun 12 ve 27 nci maddelerindeki cürümler dışında kaldığı anlaşılmış ve İhzari encümenin bu yoldaki kararı yerinde ve gerekli görülmüş olduğundan dahilî nizamnamenin 180 nci maddesinin ikinci fıkrası hükmüne tevfikan

¹⁵⁵Cantürk Gümüş - Erhan Kılıç, *Bozüyük Ormanlık Tarihi*, Ers Matbaası (Ogem Vak), Ankara, 2019, s. 71.

¹⁵⁶Akşam, 5 Şubat 1935, s. 7.

¹⁵⁷İbrahim Çolak Bey’in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Dönem 5, Sicil No: 498.

¹⁵⁸ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 121.

¹⁵⁹TBMM ZC, C.20, D.5, İçt.4, 01.11.1937, s. 2.

takib ve muhakemesinin devre sonuna bırakılmasına encümenimizce ittifakla karar verildi. Yüksek Reisliğe sunulur.”

Şeklinde kararını oluşturmuş ve meclise göndermiştir. Mecliste yapılan oylama sonucu encümenliğin görüşü kabul edilerek dokunulmazlıkların kaldırılması ertelenmiştir.¹⁶⁰

Mebusluk hayatının son dönemi itibarıyla bu şekilde bir suçlamayla karşılaşan İbrahim Bey, 1939 yılında yapılacak seçimlerde aday gösterilmeyecektir.

Çolak İbrahim Bey'in İş Hayatı

Çolak İbrahim Bey Bilecik mebusluğu yaptığı yıllarda aynı zamanda ticaretle de uğraşmıştır. Yapısı itibarıyla girişimci bir kişiliğe sahip olan İbrahim Bey, I. Dünya Harbi'nin hemen akabinde Bozüyük'e bir kereste fabrikası kurmuştur. Ancak bu deneyimi Yunanlıların bölgeyi işgali ile sekteye uğramıştır.¹⁶¹ Milli Mücadelenin kazanılmasından sonra Bozüyük'te Yunan ordusunun yıktığı fabrikaya ikame olacak şekilde İzmir'de bir un fabrikası talep etmiştir. Bu isteği karşılanamayınca Bozüyük'e ikinci bir kereste fabrikası kuracak ve asıl ticari faaliyeti bu fabrikayla başlayacaktır.

Girişimde bulunduğu iş kolları genel itibarıyla sanayi üzerine olsa da farklı dallarda da çalışmalar gerçekleştirmiştir. Türkiye ve Çekoslovakya arasındaki tütün ticaretine öncülük etmiştir. Bununla birlikte Orman Müteahhitleri ve Keresteciler Birliği üyeliği ve idare heyeti birinci reisliğini yürütmüştür. Ziraat Bankası İdare Meclisi il delegeleri arasında bulunmuştur. 1936 yılındaki Dil Kurultayına davetli üye olarak katılmıştır. Bunların yanında İbrahim Çolak, Beşiktaş Kulübü üyesidir. 1935 yılında kulübün kongresine katılmış ve “Haysiyet Divanı” reisliğine seçilmiştir.¹⁶²

İbrahim Bey Alpullu Şeker Fabrikası ortaklığında da bulunmuştur. Bu Şeker fabrikasının üretimi kısa zamanda ülke ihtiyacının neredeyse

¹⁶⁰TBMM ZC, C.22, D.5, İçt.4, 14.01.1938, s. 74.

¹⁶¹BCA, 21.12.1922, Fon Kod: 30.10.0.0, Yer No: 140.4.14-1.

¹⁶² Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 123-124.

yarısını karşılar hale gelmiştir.¹⁶³ Bununla birlikte İbrahim Bey'in ülke sanayisine en önemli katkısı Bozüyük Kereste Fabrikasıyla olmuştur.

Bozüyük Kereste Fabrikası'nın ilk resmi adımı, 18 Ocak 1923 tarihinde hazırlanan bir anlaşmayla Çolak İbrahim Bey'in kerestecilik şirketi açma kararı ile atılmıştır. "Bozüyük Hususi Orman Şirketi" adıyla hazırlanan anlaşma kapsamında şirket, %55'lik kısmı Numan, Yörük Mehmed Emin, Halit, Hacı Mehmet, İslam, Ömer ve Mehmet ağalarla Ormancı Süleyman Bey'e ait iken geri kalan % 45'lik kısmı İbrahim Bey'e ait şekilde kurulmuştur.¹⁶⁴ Şirketin sermayesi ise 26 Ağustos 1924 yılında kurulan İş Bankası'ndan Mustafa Kemal Paşa'nın desteğiyle alınan ve bankanın kuruluş sermayesinin dahi üzerinde olan 1,4 milyon lira kredi ile oluşturulmuştur.

Çolak İbrahim Bey'in fabrika için Bozüyük'ü seçmesinin başlıca sebebi I. Dünya Harbi sonlarında askerlik mesleğinden ayrılmasıyla burada bir kereste fabrikası kurmuş olmasıdır.¹⁶⁵ Kereste fabrikasının bulunduğu yer ise İbrahim Bey'in anılarını anlattığı eserinde görülmektedir. İbrahim Bey anılarında; *"Ben de artık İstanbul'da fazla kalamazdım. Tevkif edilecek eşhas listesinde benim ismimin de yazılı olduğunu haber alınca doğru Bozüyük'teki ormanıma gittim"* diyerek Bozüyük'te bulunan yerine işaret etmiştir.¹⁶⁶ Bununla birlikte İbrahim Bey'in Bozüyük'te 1917 yılında bir kereste fabrikası kurduğuyla ilgili başka bir detay, emval-i metrukeden, yani özellikle Rumların Anadolu'dan ayrılmasıyla geride bıraktığı mallardan olan Tuzakoğlu Un Fabrikasını, Yunanlıların Bozüyük'ü işgali sırasında kendi kereste fabrikasını tahrip etmelerine karşılık istemesinde görülmektedir.¹⁶⁷ Bu taleple ilgili Başkumandanlık, İcra Vekilleri Heyeti ve Harbiye Vekâleti arasında yazışmalar yapılmış ancak bir sonuç alınamamıştır.¹⁶⁸

Bozüyük Kereste Fabrikası ilk olarak Bozüyük'e bağlı Muratdere Köyüne 10 km uzaklıktaki Gülalan yöresinde üretime başlamıştır. Ardından Bozüyük'e 1 km uzaklıkta bulunan tren yolunun hemen

¹⁶³Cumhuriyet, 28 Nisan 1935, s. 10.

¹⁶⁴ Cantürk Gümüş- Erhan Kılıç, *Bozüyük Ormanlık Tarihi...* 2019, s. 74-75.

¹⁶⁵İbrahim Çolak, *Tercüme-i Hal Kâğıdı*, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 498.

¹⁶⁶ İbrahim Çolak, *Milli Mücadele Esnasında ...* 1996, s. 21,23.

¹⁶⁷ BCA, 21.12.1922, Fon Kod: 30.10.0.0, Yer No: 140.4.14-1.

¹⁶⁸BCA, 21.12.1922, Fon Kod: 30.10.0.0, Yer No: 140.4.14-2-5.

bitişğine asıl fabrika tesisi kurulmuştur. Tesis için gerekli bazı makineler yurtdışından getirilerek dönemin şartlarına göre oldukça ileri teknolojiye sahip şekilde inşa edilmiştir. Öyle ki fabrika kendi elektriğini dahi üretmekte ve ihtiyaç fazlası elektriği ise Bozüyük'ün aydınlatılması için kullanmaktaydı. Fabrikanın kurulu olduğu alana, kesilen odunların getirilmesi için havai hat ve dekovil hattı kurulmuştur. Havai hattın 24,7 km olması oldukça önemlidir. Zira Cumhuriyet Gazetesi'nin 1930 yılında çıkan haberinde, Amerika'da bulunan ve o günlerde dünyanın en büyük kereste fabrikasının 26 km havai hat uzunluğuna sahip olduğu şeklindeki yazı Çolak İbrahim Bey'in kurduğu tesisin önemi ve büyüklüğünü göstermektedir.¹⁶⁹ Tesisin kuruluşunda olduğu gibi havai hat ve dekovil hattının kurulumu içinde devlet yardımı söz konusu olmuştur. İbrahim Bey fabrikaya kereste ulaşımını sağlayacak hatların kurulumu için kullanılacak kerestenin vergiden muaf tutulması için İcra Vekilleri Heyetine başvuru yapmıştır. Heyetçe değerlendirilen başvuruya istinaden vergi muafiyeti sağlanırken, kerestelerin belirtilen amaç doğrultusunda kullanılmadığının tespiti halinde iki kat vergilendirme yapılacağı kabul olunmuştur.¹⁷⁰

Mustafa Kemal Paşa da 20 Mayıs 1926 tarihinde Bozüyük'e gelerek fabrikanın açılışını yapmıştır. Çolak İbrahim Bey'le birlikte fabrikayı gezen ve çok beğenen Mustafa Kemal Paşa şu konuşmayı yapmıştır:

"Efendiler!

İbrahim Bey arkadaşımızın mazideki hayatının ne kadar vatanseverce ve kahramanca devreler ile dolu olduğunu bilmeyen yoktur.

Millî Mücadele'nin başlangıcında da ortak amacın sağlanması için çok eksik araçlarla, çok uygun olmayan şartlar içinde benimle beraber çırpındığını ve başarılı olduğunu tam bir övünçle anmalıyım. İstiklâl savaşlarının devamı süresince en bağlı bir asker olarak önemli atlı bölüklerimizin başında çalıştığını ve ilk kazançlara, bu dakikada bulunduğumuz çevrede geçen savaşlarda sahip olduğunu, düşmanı kahraman atıllarının önüne alarak Bursa ovalarında takip ettiğini, kılıçtan geçirdiğini tarih mutlaka yazacaktır.

¹⁶⁹ Mücahit Kayabaşı, *Çolak İbrahim Bey ...* 2022, s. 129-130.

¹⁷⁰BCA, 20.12.1925, Fon Kod: 30.18.1.1, Yer No: 16.79.10.

İbrahim, silahlı mücadelelerin kendini serbest bırakabileceği devreyi anlar anlamaz, kanun yapma ile ilgili bir göreve millet tarafından seçildi. Bu sırada memleket ve milletin en temel ihtiyaçlarını düşünmek ve onun sağlanmasına girişmek en yüksek görev olduğunda büyük bir geçiş hızı göstermiştir. Bunun sonucu olarak bu dakikada gözlerimizin önünde hayat, hareket, medeniyet, ümit belirtirken bu büyük eseri oluşturmuştur. Bu uğurda çok zorluklarla karşılaştığına şüphe edilemez. Bütün zorlukları yenmiş, çaresizliği içinde ümidini asla kesmemiş, millete faydalı olacağına tereddüt etmediği eseri üzerinde -savaşta düşman üzerine yürüdüğü gibi- korkusuzca yürümüştür. Kendisini özellikle tebrik ederim. Memleket ve millet için buna benzeyen faydalı kuruluşlar yapmak gereklidir. İbrahim Bey'in, memlekette çok olduğunu kabul ettiğim girişimciler için iyi bir örnek olarak kabul edilmesini dilerim.

Cumhuriyet Hükûmeti'nin; namuslu, vatansever, cumhuriyet sever adamlarının çalışmaya daima yardımcı ve destekçi alacağına şüphe edilmemelidir."

Bu konuşma karşısında onur duyan Çolak İbrahim Bey ise şu konuşmayı yapmıştır:

"Hakkımda ibraz buyurulan tevcihlere karşı arz şükran eylerim. Bu müessese zatı devletleri başta olmak üzere, Hükümet-i Cumhuriyetimizin ve en kutlu milli kurumumuz olan İş Bankası'nın büyük yardımlarıyla vücuda gelmiştir. Bunu siz bizzat vücuda getirmiş gibi iftihar edebilirsiniz. İbrazi buyurulan yardıma karşı şükranlarımı tekrar eylerim."¹⁷¹

Mustafa Kemal Paşa Bozüyük'e 10 Haziran 1930 tarihinde tekrar gelmiştir. Çolak İbrahim Bey'le birlikte, bugün müze haline dönüştürülen Çolak İbrahim Bey'in köşkünde bir müddet istirahat ettikten sonra fabrikayı gezmiştir. Ardından Çolak İbrahim Bey'in Gülalan tepelerine Mustafa Kemal Paşa adına yaptırdığı köşkte birlikte yemek yemiştir. Yemeğin ardından biraz gezdikten sonra Mustafa Kemal Paşa Bozüyük'ten ayrılmıştır.¹⁷²

1929 yılında yaşanan Büyük Buhran sonrası Bozüyük Kereste Fabrikası olumsuz bir gidişata sürüklenmiş ve 1930 yılında ortaklar arasındaki sözleşme feshedilmiştir. İbrahim Bey, mevcut fabrikayı

¹⁷¹Cantürk Gümü- Erhan Kılıç, Bozüyük Ormanlık Tarihi... 2019, s. 131.

¹⁷²Cumhuriyet, 11 Haziran 1930, s. 1-2.

işletmeye devam ederken, ayrılan ortaklar kendi aralarında birleşerek yine kerestecilik üzerine fabrika kurmuştur. Ancak bu fabrika beklenen başarıyı sağlayamayarak 1944 yılında faaliyetlerini sonlandırmıştır.¹⁷³ Bu süreç içerisinde İbrahim Bey'in fabrikası ise iki yangınla karşılaşmıştır. İlk yangın 16 Aralık 1932 tarihinde çıkmıştır. Ertesi gün yayınlanan Cumhuriyet Gazetesi, fabrika yangınıyla ilgili daha önce de talaşların tutuşmasıyla küçük bir yangın çıktığını, yangının büyümeden söndürülmesine rağmen herhangi bir önlem alınmadığını belirtmiştir. Ardından, bu defa çıkan yangının kontrol altına alınamadan büyüdüğünü ve makine dairesinin tamamen yanmasıyla birlikte 250 bin lira hasar oluştuğunu aktarmıştır.¹⁷⁴ Yangın haberini sayfalarına taşıyan Milliyet Gazetesi, yangının sigorta uzmanlarınca incelendiğini ancak bir kasıt bulunmadığının anlaşıldığını belirtmiştir.¹⁷⁵

Fabrikanın geçirdiği ikinci yangın ise 12 Mayıs 1933 tarihinde Cumhuriyet Gazetesi tarafından haber yapılarak okuyuculara aktarılmıştır. Gazetenin haberine göre ilk yangına bacada biriken talaşların kıvılcımla buluşması sebep olurken, bu yangına fabrika dışında, binalara yakın bir yerde talaşların istiflenmesi ve yağın yağmurla bu talaşların kızışarak yangına sebep olduğu anlatılmıştır. Yaşanan bu yangında ise 30 bin liralık bir hasar olduğu belirtilmiştir.¹⁷⁶

Bozüyük Kereste Fabrikası ve şirketi, Çolak İbrahim Bey'in 1944 yılında vefatı sonrası 1945 yılında çıkarılan özel ormanların devletleştirilmesi ile ilgili kanunla birlikte tamamıyla tasfiye edilmiştir.¹⁷⁷ Günümüzde fabrikanın bulunduğu bölgelerde hiçbir kalıntı kalmamıştır. Ancak "Albay İbrahim Bey Köşkü" ayakta kalarak, İbrahim Bey'in oğlu Ertuğrul Çolak tarafından Bozüyük Belediyesi'ne bağışlanmıştır. 2017 yılından itibaren de adı geçen köşk "Bozüyük Şehir Müzesi ve Arşivi" olarak kullanılmaktadır. Köşk, bir dönem bakımsız kalmış ve bu sebeple köşte bulunan değerli eşyalar talan edilmiştir.¹⁷⁸

¹⁷³ Cantürk Gümüş- Erhan Kılıç, *Bozüyük Ormanlık Tarihi...* 2019, s. 110.

¹⁷⁴ *Cumhuriyet*, 27 Aralık 1932, s. 1.

¹⁷⁵ *Milliyet*, 30 Aralık 1932, s. 4.

¹⁷⁶ *Cumhuriyet*, 12 Mayıs 1933, s. 4; *Cumhuriyet*, 3 Temmuz 1933, s. 4.

¹⁷⁷ Cantürk Gümüş- Erhan Kılıç, *Bozüyük Ormanlık Tarihi...* 2019, s. 164.

¹⁷⁸ *Bozüyük Şehir Müzesi ve Arşivi yetkilisi Emre Algın ile yapılan görüşmeden alınmıştır.* Bozüyük, 20.04.2022.

İbrahim Çolak, 24 Şubat 1944 yılında 63 yaşında vefat etmiş, cenazesi önce Zincirlikuyu mezarlığına defnedilmiştir. Daha sonra Mustafa Kemal Atatürk'ün yakın silah arkadaşlarının Kırmızı Şeritli İstiklal Madalyası sahibi olması sebebiyle naaşı Ankara Devlet Mezarlığı'na nakledilmiştir.¹⁷⁹

Sonuç

Çolak İbrahim Bey, Osmanlı Devletinin en zor süreçten geçtiği yıkılma döneminde yaşamış ve yaşanan birçok olaya şahitlik etmenin yanında çok önemli görevler de üstlenmiştir. Başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere, dönemin önemli simalarıyla birlikte harp okulu yıllarını yaşamış, II. Meşrutiyet'e katkı sunmuş, I. Dünya Harbi'ne iştirak etmiş ve nihayetinde Türk Milli Mücadelesine katılmıştır.

İbrahim Bey bu mücadele dolu hayatında, Manastır'da bulunduğu sırada İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Manastır şubesi üyelerinin ortaya çıkmasını Hüseyin Sami Bey suikastıyla engellemiştir. Böylece II. Meşrutiyetin ilanına giden sürece önemli bir katkı sunmuştur. Ardından II. Abdülhamid'in Selanik'e gönderilmesi ve buradaki sürgün yılları sırasında muhafız bölüğünde bulunmuştur. I. Dünya Harbi sonrasında ise İstanbul'da İttihat ve Terakki Cemiyeti mensuplarına yapılan baskıyla beraber Anadolu'ya geçmeye ve Milli Mücadeleye katılmaya karar vermiştir. Anadolu'ya geçmesiyle birlikte Mustafa Kemal Atatürk'ten aldığı emir doğrultusunda II. Kuva-yı Seyyare Komutanı olarak TBMM'ye karşı çıkartılan ayaklanmaları bastırmakla uğraşmıştır.

İbrahim Bey'in II. Kuva-yı Seyyaresi Düzenli ordunun kuruluş aşamasında 3. Süvari Tümenine dönüştürülünce İbrahim Bey de Tümeniyle birlikte II. İnönü, Kütahya-Eskişehir, Sakarya ve Büyük Taarruz muharebelerine katılarak bağımsızlığa giden yolda önemli hizmetlerde bulunmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra 1923, 1927, 1931 ve 1935 yıllarında yapılan seçimlerde Cumhuriyet Halk Fırkasından Bilecik Mebusu seçilerek Büyük Millet Meclisi'nde görev yapmıştır. Mebusluğu döneminde aynı zamanda Türkiye'nin en önemli tesislerinden biri olan Bozüyük Kereste Fabrikası'nı kurmuş ve işletmiştir.

¹⁷⁹ Cantürk Gümüş- Erhan Kılıç, *Bozüyük Ormanlık Tarihi...* 2019, s. 72.

Mustafa Kemal Atatürk'ün yakın silah arkadaşları arasında yer alan ve kırmızı şeritli İstiklal Madalyası sahibi olan İbrahim Çolak, 24 Şubat 1944 tarihinde vefat etmiştir. Naaşı bugün Ankara Devlet Mezarlığında bulunmaktadır.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

- ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 592 Gömlek No: 61; Belge No: 1-2.
ATASE Arşivi İSH K: Kutu No: 588 Gömlek No: 60; Belge No: 1.
ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 723 Gömlek No: 14; Belge No: 2.
ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 723 Gömlek No: 14; Belge No: 4-5.
ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 723 Gömlek No: 14; Belge No: 6.
ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 3.
ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 4.
ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 5.
ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 6.
ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 6-7.
ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 7.
ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 7-8.
ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 8.
ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 9.
ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 10.
ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1019 Gömlek No: 4; Belge No: 11.
ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1428 Gömlek No: 2; Belge No: 20.
ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1428 Gömlek No: 2; Belge No: 24.
ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1198 Gömlek No: 101; Belge No: 1.
ATASE Arşivi, İSH. Kol. Kutu No: 1428 Gömlek No: 2; Belge No: 26.
ATBD, B: 2316, 1991: 92.
ATBD, B: 1209, 1965: 52.
ATBD, B: 1209, 1965: 52.
ATBD, B: 1375, 1967: 60.
ATBD, B: 1383, 1967: 61.
ATBD, B: 1634, 1976: 75.
ATBD, B: 1436, 1968: 64.
BCA, 21.12.1922, Fon Kod: 30.10.0.0, Yer No: 140.4.14-1.
BCA, 21.12.1922, Fon Kod: 30.10.0.0, Yer No: 140.4.14-1.
BCA, 21.12.1922, Fon Kod: 30.10.0.0, Yer No: 140.4.14-2-5.

- BCA, 20.12.1925, Fon Kod: 30.18.1.1, Yer No: 16.79.10.
 TBMM ZC, C.1, D.2, İÇT.1, 11.08.1923, s. 4-7.
 TBMM ZC, C.2, D.2, İÇT.1, 27.09.1923, s. 345-346.
 TBMM ZC, C.2, D.2, İÇT.1, 06.10.1923, s. 548.
 TBMM GZC, C.4, D.2, 22.09.1923, s. 261-268.
 TBMM ZC, C.2, D.2, İÇT.1, 18.10.1923, s. 754-795.
 TBMM ZC, C.5, D.2, İÇT.1, 09.01.1924, s. 38-39.
 TBMM ZC, C.5, D.2, İÇT.1, 11.02.1924, s. 701-702.
 TBMM ZC, C.8, D.2, İÇT.2, 09.04.1924, s. 489.
 TBMM ZC, C.1, D.3, İÇT.1, 05.11.1927, s. 22.
 TBMM ZC, C.5, D.4, İÇT.2, 26.12.1931, s. 117-118.
 TBMM ZC, C.20, D.5, İÇT.4, 01.11.1937, s. 2.
 TBMM ZC, C.22, D.5, İÇT.4, 14.01.1938, s. 74.
 İbrahim Çolak Bey'in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Dönem 4, Sicil No: 498.
 İbrahim Çolak, Tercüme-i Hal Kâğıdı, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 498.

Gazeteler

- Akşam, 5 Şubat 1935, s. 7.
 Bilecik, 09 Ağustos 1927, s. 3.
 Bilecik, 23 Nisan 1931, s. 1-4.
 Cumhuriyet, 28 Nisan 1935, s. 10.
 Cumhuriyet, 11 Haziran 1930, s. 1-2.
 Cumhuriyet, 27 Aralık 1932, s. 1.
 Cumhuriyet, 12 Mayıs 1933, s. 4;
 Cumhuriyet, 3 Temmuz 1933, s. 4.
 Milliyet, 30 Aralık 1932, s. 4.

Söyleşi

Bozüyük Şehir Müzesi ve Arşivi yetkilisi Emre Algın ile yapılan görüşmeden alınmıştır. Bozüyük, 20.04.2022.

Kitap ve Makaleler

- Akşin, S., *Kısa Türkiye Tarihi*, İstanbul: Türkiye İş bankası Kültür Yayınları, 2007.
 Apak, R., *İstiklal Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1990.
 Atatürk, M. K., *Nutuk 1920 - 1927 (Cilt 2)*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1969.
 Atilhan, C. R., *Bütün Açıklığıyla İnönü Savaşları ve Hakiki Kahramanları*, İstanbul: Yayıncılık Matbaası, 1968.

Aydoğan, E., & Mahmutoğlu, T. B., "Mustafa Kemal Atatürk Döneminde Yapılan Seçimler ve Karakteristik Özellikleri", *Tarihin Peşinde*, 2013, 113-142.

Bal, R., *Türk Kara Kuvvetlerinde Süvari Birlikleri (1920-1965)*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.

Bilgin, T., *Milli Mücadele Döneminde Bilecik*, Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, 2015.

Bilgin, T., Savaş Yıllarında Anadolu Rumlarının Yaşadığı İnkilem (1919-1922), *Vakanüvis- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*(1), 2016, 37-91.

Budak, M., "Osmanlı Devleti'nin Paris Barış Konferansı'na Davet Edilmesi ve Muhtıralar Sunması ile İlgili Tartışmalar", *Tarih Dergisi*, 2020, 455-459.

Çolak, İ., *Milli Mücadele Esnasında Kuva-yı Seyyare Kumandanlığına Ait Hatıratım*, İstanbul: Emre Yayınları, 1996.

Demirel, A., *Tek Partinin İktidarı Türkiye'de Seçimler ve Siyaset (1923-1946)*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.

Esengin, K., *Milli Mücadelede İç Ayaklanmalar*, İstanbul: Ağrı Yayınları, 1975.

Ethem, Ç., *Çerkez Ethem'in Anıları*, İstanbul: Nokta Kitap, 2008.

Eyicil, A., Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti, *Türkler Ansiklopedisi*, 13, 2002.

Genelkurmay Başkanlığı, *Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi Sakarya Meydan Muharebesi (23 Ağustos - 13 Eylül 1921) ve Sonraki Harekat (14 Eylül - 10 Ekim 1921)* (Cilt 2), Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1973.

Genelkurmay Başkanlığı, *Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi Sakarya Meydan Muharebesinin Başlangıç Dönemindeki Olaylar ve Harekat (25 Temmuz - 22 Ağustos 1921)* (Cilt 2), Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1995.

Genelkurmay Başkanlığı, *Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi Büyük taarruz (1-31 Temmuz 1922)* (Cilt 2), Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1995.

Genelkurmay Başkanlığı, *Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi Birinci, İkinci İnönü, Aslıhanlar ve Dumlupınar Muharebeleri (9 Kasım 1920 - 15 Nisan 1921)* (Cilt II.), Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, 1999.

Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı, *Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi Kütahya- Eskişehir Muharebeleri* (Cilt 2), Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1974.

Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı, *Türk İstiklal Harbi, İstiklal Harbinde Ayaklanmalar (1919-1921)* (Cilt 6), Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1974.

Goloğlu, M., *Milli Mücadele Tarihi IV 1921-1922 Cumhuriyete Doğru*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010.

Gümüş, C., & Kılıç, E., *Bozüyük Ormancılık Tarihi*, Ankara: Ers Matbaası (Ogem Vak), 2019.

Güneş, İ., *Türk Parlamento Tarihi TBMM V. Dönem (1935-1939)* (Cilt 1), Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, 2001.

- İnönü, İ., *Hatıralar*, İstanbul: Bilgi Yayınları, 2006.
- İpekçi, M., *Dr. Nazım Bey'in Siyasi Yaşamı*, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2006.
- Kara, B., "Savaş Hazırlayan Barış Konferansı: Londra Konferansı", *Akademik Bakış*, 3(5), 2009, 143-170.
- Karabekir, K., *İttihat ve Terakki Cemiyeti 1896-1909*, İstanbul: Emre Yayınları, 1995.
- Kayabaşı, M., *Çolak İbrahim Bey*, Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2022.
- Kılavuz, N., "Kahramanlıktan Vatan Hainliğine, Çerkez Ethem, Kuvve-i Seyyare'nin Teşkilî ve Tasfiyesi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 2011, 273-288.
- Kodaman, B., "II. Meşrutiyet Dönemi (1908-1914)", *Türkler Ansiklopedisi*, 2002.
- Köstüklü, N., *Milli Mücadele'de Denizli, Isparta ve Burdur Sancakları*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1999.
- Lewis, B., *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, (M. Kıratlı, Çev.) Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1993.
- Orbay, R., *Cehennem Değirmeni Siyasi Hatıralarım 1 (Cilt I)*, İstanbul: Emre Yayınları, 1993.
- Orbay, R., *Cehennem Değirmeni Siyasi Hatıralarım 2 (Cilt II)*, İstanbul: Emre Yayınları, 1993.
- Özalp, K., *Milli Mücadele 1919-1922-I*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1998.
- Özer, S., "Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkı Verilmesinin Türk Kamuoyundaki Yankıları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 29(85), 2013, 131-167.
- Özlü, H., "Harp Raporlarına Göre Birinci İnönü Muharebesi'nin Analizi", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 28(82), 2012, 25-52.
- Özüçetin, Y., "Milli Mücadele'de Bir Dönemeç: I. İnönü Muharebesi ve Bu Muharebenin Kıymeti", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14(8), 2021, 258-262.
- Sarı, S., *Ahmet Rıza'nın Sosyolojik ve Dini Görüşleri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004..
- Süslü, A., & Balcıoğlu, M., *Atatürk'ün Silah Arkadaşları Atatürk Araştırma Merkezi Şeref Üyeleri*, Ankara: Divan Yayıncılık, 1999.
- Tansel, S., *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayınları, 1974.
- Tavukçu, İ., *Milli Mücadele'de İnönü Muharebeleri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2019.

Vandemir, B., *Türk İstiklal Savaşı'nda Sakarya'dan Mudanya'ya*, Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, 2006.

Yalçın, E. S., "Mustafa Kemal Paşa'nın İttihatçılığı", *Türkler Ansiklopedisi*, 13, 2002, 437-471.

Extended Abstract

The War of Independence, which is one of the important turning points in Turkish history, is actually the last stage of a never-ending war for the Anatolian geography. In the last century of the Ottoman Empire, the imperialist states had made the Ottoman lands into a continuous battlefield for their interests. Although there was a period relatively far from war during the reign of II. Abdulhamid, the fact that the internal confusion did not end made the state very tired. With the Second Constitutional Monarchy (23 July 1908), the imperialist powers charged the Ottoman Empire with all their might. The disposal of Tripoli was immediately followed by a new war. With the Balkan Wars, the Balkan lands, which had been the second homeland of the Turks for centuries, were almost completely lost. Not content oneself with this, the European states attracted the Ottoman Empire into the First World War as a fait accompli. With this great war, the Ottoman Empire would lose a lot of land and people, and only the Anatolian lands would keep in the hands of the state.

The administrative system applied by the Ottoman Empire for centuries was far from meeting the requirements of the age. The state tried to survive against the idea of nationalism for a long time. This attitude, wanted to be continued by those who grew up with the idea of nationality and declared the II. Constitutional Monarchy. In this context, although it was desired to achieve unity and solidarity with the ideas of Ottomanism and Islamism, eventually the nation, which was the main element of the state, would be consulted to Turkism ideology and homeland would be tried to be kept together. However, despite all efforts, the Ottoman Empire's rich lands in terms of underground resources were shared by the European states in the I. World War, and it was time for the Anatolian lands to be shared. The struggle that we call the War of Independence, briefly, occurred as the last link of this process.

It can be said that the preparation period for the War of Independence started with the occupation of Izmir by the Greek army on May 15, 1919. Immediately after the invasion, rallies of the local people were held and the defense national societies were established. So much so, that the first rally was held in Denizli just 4 hours after the occupation of Izmir. At the same time, rallies and protests were held in many parts of Anatolia. The Istanbul rallies were the most effective rallies among them. Afterwards, Kuva-yı Milliye units were established against the invasions, and the advance of the Greek army was partially prevented. However, due to the irregular and scattered structure of the Kuva-yı Milliye units, the offensive launched by the Greek army on 22 June 1920 could not be stopped. The Greek army reached as far as Balıkesir and Bursa located in the west of Anatolia, Uşak and Edirne were occupied. These situations, which forced the Kuva-yı Milliye units were built as militia forces to withdraw, made the establishment of a regular army inevitable.

The end of the 19th century and the beginning of the 20th century constitute one of the most important turning points in Turkish history. Çolak İbrahim Bey, who lived between 1879/81 - 1944, not only witnessed the important events of history, but also became one of the names that shaped the course of history, like many of his peers, with her duties he assumed and the activities.

After the military college years, he went to Manastır, where he would be of great help to the Committee of Union and Progress. When it was understood in Manastır that by the Police Inspector Hüseyin Sami Bey was about to decipher by listing the members of the Committee of Union and Progress who were in Manastır at that time, and sending them to Istanbul, the task of eliminating Hüseyin Sami Bey was given to Çolak İbrahim Bey. İbrahim Bey, who fulfilled his duty by organizing an assassination, prevented the members of the Committee of Union and Progress from appearing.

Çolak İbrahim Bey undertook another important task in the notice of the Constitutional Monarchy and the next exile of Sultan II. Abdülhamid to Thessaloniki. As a matter of fact, he was the guard of II. Abdulhamid during his exile in Thessaloniki. After participating in the battles in the Balkans with the Committee of Union and Progress during the Balkan Wars, he participated in the First World War and was promoted to the rank of major with his successful battles. On March 16, 1918, with the occupation of Istanbul, the process that will lead Çolak İbrahim Bey to the Anatolian struggle will begin.

When İbrahim Bey was in Istanbul, he organized an assassination against Damat Ferit with a few of his friends from the Karakol Society. The reason for this conspiracy of assassination is, of course, Damat Ferit's mismanagement of the country and the search for remedies for the salvation of the homeland. The assassination was planned before Damat Ferit went to the Paris Peace Conference. It came to light with a warning that went to the police station while the plan was in preparation before it was put into practice. After that, it could not be put into practise because there was no possibility of fulfillment.

With the occupation of Istanbul by the Entente forces and then increasing their pressure on the members of the Union and Progress, İbrahim Bey was greatly affected by this pressure. Çolak İbrahim Bey participated in the activities of the Karakol Society during his stay in Istanbul. In particular, he provided important services with the help he gave to the members of the society who were trying to escape from Istanbul. After the official occupation of Istanbul on March 16, 1920, he decided to move to Anatolia, like many supporters of the National

Struggle. He left Istanbul on April 8, 1920 and went to Anatolia to join the National Struggle.

İbrahim Bey contacted Mustafa Kemal Atatürk and after that interfered in the rebellion that broke out around Düzce firstly. Before this rebellion was concluded, the rebellion led by Çapanoğulları broke out in Yozgat. İbrahim Bey transferred from Düzce to Yozgat. At a time when the revolt here could not be suppressed yet, an uprising took place in the Düzce region again. İbrahim Bey managed to successfully protect Mudurnu from the rebels by going to the region. Moving to Ankara from here, İbrahim Bey was informed that there was an uprising in Yozgat when he reached Ankara. İbrahim Bey, who took action, tried to arrest the rebels in Yozgat for a long time. Ultimately, he contributed significantly to the suppression of the rebellions with his unit, which he commanded. On 17 August 1920, his unit was officially named II. Kuva-yı Seyyare. So, during the occupation and rebellion periods, which is one of the most complicated periods in the Turkish National Struggle History, he served his country with his Kuva-yı Seyyare.

In order to resist the Greek occupation, as part of the transition to the regular army, İbrahim Bey's Kuva-yı Seyyare was transformed into the 3rd Cavalry Division on 9 November 1920. Although he didn't participate in the first Battle of İnönü due to the second Yozgat rebellion, he came to the Western Front Line after the rebellion was taken under control. In the second İnönü, Kütahya - Eskişehir, Sakarya and the Great Offensive with his unit, he fought against the Greek forces village by village, town by town, within the scope of army orders. Before the Second İnönü Battles, İbrahim Bey was assigned to İnegöl with his division. But with the start of the battles, he had to withdraw from İnegöl. Later, with the progress of the battles in positive of the Turkish army, he succeeded in taking İnegöl. During the Kütahya-Eskişehir battles, in general, he withdrew from the region in a controlled manner together with the Turkish army and advanced to the rear positions. Meanwhile, in accordance with the orders he received, he undertook the task of protecting against the Greek army in order to provide the controlled withdrawal of the Turkish army. When it came to the Battle of Sakarya, he generally acted in accordance with the orders of his superiors. He was warned from time to time by his

superiors and asked to be more effective on the battlefield. Finally, he crossed to the east of the Sakarya River with the Turkish army and ended the battles. With the end of the Battle of Sakarya, the division began preparations for the Great Offensive, which would begin about a year later.

Before the Great Offensive, İbrahim Bey was promoted to the rank of Lieutenant Colonel. With the start of the offensive on August 26, 1922, İbrahim Bey took action in line with the army's orders. In this context, the 3rd Cavalry Division was commanded to advance from the south of Uşak. The division, which took action in this direction, had trouble communicating with the army during the Great Offensive. Continuing his progress without communication, İbrahim Bey took the region on September 4, 1922, after the Greek forces evacuated Ödemiş. Then he captured Torbalı on September 9 and Seferihisar on September 11. The Great Offensive ended with the victory of the Turkish army when the Greek army was completely thrown out in the Urla peninsula.

With the complete liberation of the country from occupation, Çolak İbrahim Bey will leave his military service and continue to serve his country in different fields. With the 1923 elections, he became Ertuğrul's deputy. Then, with the arrangement made in 1924, Ertuğrul sanjak was named Bilecik. Thus, he served as the Bilecik deputy in the 1927, 1931 and 1935 elections. Although Çolak İbrahim Bey was ineffective in bringing Bilecik's problems to the parliament's agenda during his deputyship, he contributed to the issues that concern the country in general in line with the policy of the Republican People's Party.

Another area where İbrahim Bey served his country was industry and trade. He has provided great service to his country with the Bozüyük Lumber Factory, which is one of the largest factories in Turkey, which he established in Bozüyük. The fact that, the factory he founded is a sawmill with the second largest aerial line length in the world reveals what a great job he has done. In addition to the fact that the factory produces its own electricity, it is significant that Bozüyük has been illuminated with surplus electricity. Of course, the support of Mustafa Kemal Atatürk has an important help in the establishment of such a large factory.

Çolak İbrahim Bey, the owner of the red ribbon, Medal of Independence and one of Mustafa Kemal Atatürk's brother in arms, passed away on February 24, 1944. His grave is in Ankara State Cemetery.

In this study, the biography of an Ottoman and National Struggle officer who lived at one of the most important turning points in Turkish history and could not find much place for himself in today's historical narrative is discussed. İbrahim Bey is not as well-known as the people who played a leading role in the course of history. However, as I mentioned in my work, it is obvious that he has undertaken very important duties for his country. In addition, the fact that Mustafa Kemal Atatürk supported İbrahim Bey until his death shows the importance of İbrahim Bey once again.

In this article, Çolak İbrahim Bey was tried to be introduced in the light of available sources and available archive documents. Thus, a person who had an important place in Bilecik history but remained behind the dusty pages of history was brought to light.